

The Project Gutenberg eBook of L'Abrandament, by Carles Soldevila

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: L'Abrandament

Author: Carles Soldevila

Release date: May 26, 2011 [EBook #36231]

Language: Catalan

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK L'ABRANDAMENT ***

L'ABRANDAMENT. (Carles Soldevila)

INDEX

Pròleg.
L'abrandament.
La sospitosa voluptat.
Lalí.
La fortuna dels Molines.

PRÒLEG

I

Un silenci d'uns quants anys en la novel·la catalana, precedeix, com tots els momentanis silencis col·lectius, una metamòrfosi. En un ahir ja no gaire pròxim, la novel·la era a l'ensems naturalista i simfònica. No ens pensarem, certament, de descobrir que el naturalisme era una fase de la famosa i tanmateix renovelladora subversió romàntica.

En Carles Soldevila és un novel·lista de temperament clàssic, és a dir—retraient una fórmula feliç,—

partidari que la novel·la sigui determinada pels caràcters reaccionant sobre l'argument, i no de la manera inversa.

Així *L'Abrandament* és una novel·la novíssima, i està d'acord amb la més aguda sensibilitat moderna. Perquè entre modern i clàssic no hi ha contradicció sinó subtil avinença. Intensíssimament coetània nostra com és la novel·la d'en Soldevila, ens deixa un tast de perfecte aplom, de paraula granada, d'observació austera, de púdica causticitat, de límit sortós, com si es tractés d'un caràcter de La Bruyère. I com que el llibre d'en Soldevila és un llibre i no un llibre pintoresc, la patina del temps el farà daurat i no pas negre, revelació d'un *standard author*, i no pas estribació folklòrica.

Benvingut sigui aquest to, avui arreu arreu preponderant, que acaba, tornant al Born, les desnaturalitzacions de la novel·la. I benvingut aquest llibre que dóna una versió catalana del benaurat predomini final del caràcter sobre l'aventura, sobre el lirisme, sobre la transcendència, sobre el virtuosisme descriptiu. És clar que independentment de la orientació estètica aquesta superació havia estat assolida, per exigència intuitiva, en temperaments genials de qualsevol escola: anotem a Catalunya pàgines com les de *La Fineta* de nostre gran Ruyra. Però *L'Abrandament* no solament és un cas pur, sinó un cas deliberat. És en aquest sentit que *L'Abrandament* és una fita.

II

El temperament psicològic i substancial de nostra raça i de nostra llengua pot fer-nos sentir naturalíssims en aquest recobriment de la novel·la. Senyalarem, de passada, una especial voluptat que hi ha a fer vívides figuretes humanes en llenguatges nous o renovellats, que és la mateixa cosa. Romanen sempre infinits matisos inexpressats en qualsevol literatura per vasta i gloriosa que sigui: en qualsevol literatura, i en qualsevol acoblament de literatures. Cada nou llenguatge és un nou instrument de comprensió humana. I, fins i tot, les valors simples o els tòpics de major vetustesa, hi assoleixen una mena d'estranya joventut, esquiva i delitosa, dolça i àcida com tota virginitat. El sacrilegi de l'abjuració del propi idioma —castigat amb la pena d'inexpressió perpetua—mai no es mostra tan abominable com considerat sota aquesta llum de sos efectes neo-malthusians, de desnonament d'una inèdita herència espiritual, de defraudació comesa envers la universal intel·ligència.

Hem reivindicat l'aptesa literària del català, i hem volgut acreditar-la, de primer amb picabaralles d'escamots dialectals, després en recta ordenació d'exèrcit. Mentre el català era gairebé individual, la nostra literatura no pogué aconseguir veritable universalitat. Cal que una creació col·lectiva coordinada aconseguixi per al català ço que per als grans altres idiomes ha obtingut: la selecció, l'estabilitat bàsica, i la veritable riquesa que consisteix no pas en el nombre de paraules, sinó en el nombre de sentits de cada paraula.

Entre els elaboradors del català novíssim, En Carles Soldevila és una de les figures més sortoses. Sos poemes, enaltits bellament per En Xenius des del seu seient pontifical del *Glossari*, ses *Plasenteries*, sos contes, són d'una llengua plena d'elegància nerviosa, d'espiritualitat, i, alhora, de secret perfum i d'agilitat deportiva. En Soldevila és un quiet príncep entre els poetes, i un amatent discòbol entre els periodistes. *L'Abrandament* és una bella aportació lúcida a la saó catalana que comença. Hom hi veu tot d'averanys gentils.

En Soldevila—no tenim més remei que dir-ho amb un mot pedant—té un veritable temperament de socialitzador del nostre idioma. La seva poesia és prenedora, la seva prosa és clara i graciosa. Si ell persevera, com cal esperar, en una floració novel·lística pot fer molt per aconseguir el consorci més íntim d'una societat en transició ascendent, i el bell parlar que han elaborat els lírics. No ens referim ara a una modesta influència lèxica, sinó a una doble acció d'ennobliment de la vida i «humanització de l'art» com diria en Joan Alcover. El noucentisme necessita, darrera els seus poetes, els seus novel·listes. La poesia lírica, com la metafísica, és un nimbe, un halo sacrossant; però la novel·la, com el teatre, és l'entronització. La novel·la és més tranquil·lament amaradora que no pas el teatre. I sobretot, és més obliqua. Hom la troba o la té en el quiosc, en el ferrocarril, dins el pupitre de l'escolar adolescent, dins el prestatge de la casa de camp on els hostes llegeixen quan plou, dins la butxaca del modest dependent de comerç o sota el coixí agençat amb randes on es mig sepulta una rossor mandrosa.

III

Un poeta, segurament anònim per als venidors, ha escrit aquests versos:

«Del desengany, fóra possible cosa fer-ne una amor amb caient gentil?»

Gosariem dir que sí. I fóra cosa més exemplar que no pas convertir un enlluernament en un tast de

cendres. Però no és aquest darrer el cas de *L'Abrandament*. El cas, en la novel·la d'En Soldevila és la nota biogràfica d'una mediocritat passiva, ordenada, egoista que un cop, en l'embranchida inusual d'una represa de salut, creu en una vana apariència de sentimentalisme, i després es va deixondint al compàs de les petites anècdotes inexorables de la quotidiana invasió femenina. Tanmateix, el matrimoni és una solució rigorosament perfecta de la vida, i, com totes les solucions socials perfectes, en té prou amb la supervivència d'una sola de les seves mil raons fonamentals per a continuar florint. En els casos pitjors —fins i tot després del desengany,—n'hi ha prou per a fer del matrimoni quelcom d'eficient, de confortable, de conversatiu, amb què la muller tingui indulgència o el marit tacte. Però l'heroi i l'heroïna de *L'Abrandament* es troben orfes d'una i altra virtut. Ell és un mediocre bla i ella és una mediocre eixuta. Aquesta mediocritat crea a llur voltant unes tintes obagues, cruels, com les que volten certes figures realistes de Rembrandt. La lògica de l'autor en tota la novel·la és admirable, millor diríem implacable; i el desenllaç més que funeral és piadosament humorístic. Humorístic, i potser just, si és que la justícia és més aviat metòdica que no pas èpica.

Quant a la viventíssima qualitat d'aquesta novel·la, no cal dir sinó que el lector tractarà amb veritables coneguts. I que apendrà, davant els seus amics, veïns o parents d'aquell tarannà, a somriure imperceptiblement. I potser somriurà davant de si mateix, amb un poc de resignació crepuscular.

Però, sigui com sigui, quan un home aprèn de somriure es pot dir que està salvat. Perquè la vida que de vegades obeeix, forçada, als ferrenys, té sempre recança de malmenar un posat cortès.

IV

Un mot sobre els contes que segueixen a *L'Abrandament*. Encara que, ben mirat, potser *L'Abrandament* no és sinó un conte que ha anat dilatant-se, per graciosa voluptuositat analítica i literària de l'autor.

El petit estremiment imaginatiu que és el conte, és quelcom d'amabilíssim dins els gèneres literaris que cataloguen els retòrics. No cal negar que el conte és ben francès, i els d'En Soldevila són d'un lluc que podria naturalitzar-se'n. El deliciós gaudi secret del pastor que anava a Granollers cada trenta dies, la silueta inconfundible de l'extraordinària noia ardida, el drama íntim dels dos rics sobtadament rics, són d'una sensibilitat, d'un gust, d'un *fini* gratíssims.

I, per acabar, reparem un detall. L'autor d'aquests contes no solament és un ciutadà: és un mundà. Se li coneix en els subratllats, en els eufemismes, en els silencis, gairebé en la puntuació. També això és falaguer per a les lletres catalanes. I talment està en la natura—i en la història—del conte, que el contista sigui un mundà.

Si En Soldevila té en aquest ram, com desitgem, seguidors, el conte transcendirà a la nostra vida, que esdevindrà sentimentalment polícroma. I dins un tramvia de Barcelona podem, com dins un tramvia de París, imaginar el conte de cada un dels passatgers. Resta palès, doncs, com també en això és benvingut En Soldevila, el Benvingudíssim.

Tant, com jo malvingut; jo que m'he atardat a la llinda de casa d'altri, obstruint el pas al lector, inútil i passiu com un ca estirat al sol.

JOSEP CARNER

L'ABRANDAMENT

I

-Trenta cinc i quatre dècimes.

-Només?

-Només. Ja fa vuit dies que no tens gens de febre.

L'Angelina, vora el llit del malalt, s'esforçà per dir naturalment aquestes paraules; però cada síl·laba traslluïa una esperança. El malalt girà el cap i aclucà els ulls en un rapte de joia incontenible. Tots dos pensaven en la convalescència: potser, després de dos simulacres, ara s'iniciava de debò.

L'Angelina endreçà un poc les robes del llit. Tornà lentament el termòmetre a son estoig, deixà caure

les cortines sobre la finestra, i, de puntetes, sortí de la cambra enfosquida.

En Llucià s'enfonsà en un subdeliri. Sent una fam terrible. Enfila moltes imaginacions diverses; però en mig de cada una, insospitadament, sorgeix un menjar o altre. Celebra nocces, èxits polítics; va a una cacera; un amic seu publica un llibre... I ell sempre dina o sopa, o esmorza o berena. Té una hora galant en un reservat, i la consum combinant el menú. Adés caminava entre els dos taulells d'un bar infinit: desfilava per davant de totes les l·laminadures creades per la cuina universal. Ara s'abandonava als records. No evocava solament els exquisits, els selectes: es complaïa en la memòria mateixa d'unes mongetes tendres, d'un bacallà i uns musclos a la marinera que menjà fa quatre anys en una sòrdida barraca de la Barceloneta. En els camps que fantasiava, tot eren fruiterars, branques vinclades sota el pes deliciós dels préssecs i les prunes.

Li revénen uns versos que llegí pocs dies abans d'enllitar-se:

Ai, Candelera gentil, Mare de Déu de Candelera!... temps de salar el pernil tot esperant la Primavera.

En el seu deliri l'expectativa d'un temps qualsevulla també s'associa amb la imatge d'una vianda o altra. Aquest pernil que els versos li presenten li plau de tota manera: amb patates fregides i amb suc de tomàtec, tallat a bocins menuts i dispersos entre l'arròs, o bé tallat a tires llargarudes i col·locat simètricament damunt d'una truita a la francesa.

De quina cosa pot ésser aquest soroll sord i constant, remor gairebé única en mig de la nit calmosa? El malalt, a la fi, ho endevina: és del forn! En els baixos de la casa hi ha un forn. Ara pasten, segurament: aquest soroll és de la pastera mecànica. Oh! el pa! La seva crosta daurada s'esmicola, cruixint, entre les dents. El dilluns fan uns panets llargs i prims que farien venir apetit als àngels.

El metge també comença de creure que es declara la convalescència. No gosa dir-ho, però ho deixa endevinar. El malalt, d'ara endavant, podrà menjar purés ben espessos, arròs blanc, trufes, espinacs i algunes fruites; beurà dos dits de xampany; només li donaran una injecció hipodèrmica, i es suprimirà una pràctica enutjosa d'higiene interior.

Els ulls d'En Llucià brillen amb una claror novella en son rostre exangüe.

Ai, aquesta sensació de reviscolament! En Llucià, amb la seva veu afeblida, en parla cada cop amb més excitació. La germana, encara ben armada de prudència, voldria calmar els seus entusiasmes, i ella mateixa resistir el corrent optimista que se l'emporta. Però arriba l'hora del primer àpat. Els plats s'apilen sobre el llit, i En Llucià els buida amb una golafreteria salvatge. Mirant-lo, l'Angelina oblida les precaucions, i uns moments s'abandona a l'esperança. Tots dos somriuen. En algun recó de la cambra lluu, imperceptible, l'arc de Sant Martí.

Després que ell ha fet una digestió voltada de tenebra, silenci i soledat, l'Angelina retorna a la cambra, mig obre els porticons i s'asseu al capdavant del llit.

Els dos germans fantasiegen.

Quan ell es llevi llogaran una torre a Vallvidrera i se n'hi aniran a passar tot l'abril i el maig. A l'estiu faran un viatge. Un viatge a Suïssa, probablement. En Llucià hi ha estat, i en serva un record agradabilíssim. Hi menjava bé. La llet es excel·lent. Les fàbriques de xocolata produeixen la xocolata més exquisida del món. El pa es bo com el de Viena. La mantega, fina, s'estén dòcilment sobre els llenguets, i s'hi confon per produir una sola delícia. Tots els formatges que aquí passen dies a l'aparador dels adroguers, als hotels suïssos te'ls serveixen confeccionats de fresc. Els peixos de llac no són pas insípid.

Altrament, a Suïssa la vida és fàcil. Tothom t'ajuda a viatjar. Pots preguntar interminablement sense perill de trobar una mala resposta. Pots equivocar-te de tren o de vaixell sense por d'enfollonar cap funcionari. Abunden les indicacions trilingües. No cal guardapols i ningú en porta. De més a més, pots vestir-te com et plagui, que ningú et mirarà amb estranyesa. Si al barret hi vols dur herbes i plomes, les hi duus. Si vols penjar-te al pit un mostruari de medalles, te l'hi penges. En els vaporets i en els trens veus parelles, en viatge de nocces, que s'afalaguen davant de tothom: ningú s'esvera ni hi para cap atenció impertinent.

A bord d'un vaporet, travessant el llac de Thoune, un bon home va obrir un estoig de pell que duia penjat al coll, fent sospitar una ullera de llarga vista. En tragué un clarinet, i començà a preludiar un aire dolç, enyorívol. Els viatgers el miraven sense sorpresa. Ningú va sentir necessitat de fer comentaris enutjosos. L'home del clarinet seguí sonant-lo mentre en tingué ganes.

Aquest feix d'anècdotes en elogi de Suïssa ja l'havia retret altre cop. Però ara semblava nou, acabat de pensar, perquè en tot allò que deia hi posava una vibració febrosa.

Parlaven de baix en baix. I no calia: tot el que conversaren podia ésser oït de tothom. Però ells sentien una mena de por supersticiosa: potser en els recons foscos de la cambra, darrera d'aquella barricada de sifons, xicres, capsetes i ampolles de farmàcia, el geni de la malaltia encara estaria sotjant, cuidant de jugar-los una mala passada.

Dues hores ha que es fan confidències. Ja és cap al tard. Els porticons, mig oberts, donen una claror lletosa i esmorteïda.

II

Avui, dia dels Reis. En Llucià s'ha llevat per primera vegada després de setanta dies de llit. La seva germana l'ha vestit, perquè ell no podia pas. L'ha vestit amb una ineptitud plena de pietat. De seguida l'ha ajudat a fer sis passes per canviar de cambra. Posar-se dret, caminar... Quin oblit en les cames i en tots els múscles!

L'han deixat, mig ajagut sobre un sofà, en la saleta de música. Mira al voltant. Els llibres de solfa, les estampes i els retrats, les cortines de reps: tot ho reconeixia. Totes aquestes coses han estat allí mateix, a sis passes d'ell, i no les ha recordades cap moment. Li sembla com si tornés de molt lluny, d'una terra nebulosa i incerta.

Guaita llargament els retrats dels pares dins les negres motlures ovalades. Els perdé ben d'hora, als nou anys. Si vol evocar-los troba més aviat aquestes fotografies que sa figura mateixa: la inflexió de les veus i el caient dels gestos se li han esborrat fa temps de la memòria.

Tota la seva família és l'Angelina. Fa trenta nou anys que viu tot sol amb ella. Ella sí que en son pensament té tothora una imatge directa i cordial! Àdhuc en els dies que la seva vida era una llumeta feble a punt d'apagar-se, el nom de l'Angelina s'associava dintre seu amb una sensació tendra i germanívola. L'únic nom que confegia era el seu: *Lina*, *Lineta*, com li deia de petit.

Tanmateix ell ha estat freqüent a freqüent de la mort. Adés començava d'adonar-se'n. El metge hi ha hagut dia que vingué tres vegades a visitar-lo. Té idea que tota la parentela ha desfilat per la seva cambra: cosins segons, oncles llunyans, ties remotes, han entrat de puntetes per abocar damunt del llit llurs rostres contrets per un somrí fictici.

Ha pensat massa. Sent una lassitud sobtada i es desconhorta vagament. L'Angelina el troba molt pàl·lid.

-Et mareges, potser? Ja fa una hora que t'has llevat. Serà millor que tornis al llit. Ja veuràs, com t'hem guarnit la cambra! Sembla tota una altra.

És veritat: la cambra sembla nova. L'ambient fa olor de violetes, i els llençols, de bugada. Han retirat totes les ampolles i atuells que omplien els mobles i els han cobert de llencerries blanques. Sobre la tauleta de nit hi ha un vidre de Venècia amb floretes fresques.

El bon home s'estremeix de goig en la calor renaixent del llit, i mormola.

-Déu meu! Que és bona, la Lineta! que és bona, la Lineta!

III

Els germans Montoriol ja són a Vallvidrera. Hi han llogat un xalet pensant afavorir la convalescència. Toquen les deu. Fa bo.

En Llucià, que tot just s'acaba de vestir, obre de bat a bat les dues finestres: un sol clar inunda la cambra. El mar, allà baix, és d'argent viu. Les teulades de moltes cases reintellen fins a enlluernar. Vora la carretera un pilot d'herba molla fumeja tènueament.

En les muntanyes hi ha una immobilitat graciosa, com de peresa. I també la ciutat, ací i allà velada de boires, sembla que encara no s'hagi deixondit de la sopor nocturna. En Llucià s'embadaleix mirant els tramvies petits que marxen per les llargues rues de l'Eixample. Aquell tren mateix que s'obria al lluny, vers la marina, avança amb una lentitud!

Tots aquests moviments pausats entre la quietud solemne de les serres i la lluïssor extàtica del mar, fan un goig! En Llucià se sent envaït d'una onada de lirisme barcelonista. Crida imperiosament la seva germana:

-Angelina! Lina! Deixa't estar de fer puntes i vina a badar davant d'aquest panorama únic.

L'Angelina es recolza en l'ampit de la finestra, i ell comença de parlar com un al·lucinat. Anomena tots els campanars que són obiradors, vol comptar les xemeneies de les fàbriques; però es cansa aviat, i diu que formen una boscúria espessa. Les obres del port li semblen colossals i que tanmateix han d'assegurar a Barcelona el predomini mediterrani. Recita unes quantes estrofes de l'oda verdagueriana.

L'Angelina, en lloc de guaitar el panorama, el guaita a ell amb un defalliment feliç.

De cop i volta l'apologista canvia de to. Ha descobert unes cases de cinc pisos a la Bonanova, entre el rengle de les torres.

-No és indigne que permetin edificar així en aquests carrers? Aquí no hi ha consciència civil: aquí no hi ha res. Tots els que han estat regidors de vint anys ençà, podien ésser penjats sense injustícia. Saps quina gràcia tindria, a hores d'ara, aquest suburbi, si fos fet de casetes de dos pisos voltades de jardí? Jo recordo prou un petit aplec de neules que escriu sobre la ciutat-jardí. No és qüestió d'escriure, sinó d'apedregar regidors, d'insultar arquitectes, d'incendiar barriades bunyol!...

-Per l'amor de Déu, Llucià! Ja saps les atrocitats que estàs dient?

La pobre Angelina està una mica esverada: això li sembla alguna cosa més que un retorn d'energies. El Llucià d'abans era incapaç de cap violència de llenguatge: enraonava amb una placidesa impertorbable. És cert que de tant en tant deia una facècia; però sense verí, perfectament soluble en totes les atmòsferes. Les seves dites d'ara eren tot una altra cosa: ofenien i esgarrapaven sense cap mirament.

I, tanmateix, en el fons de les seves alarmes, l'Angelina s'alegrava de les exaltacions del seu germà: sentint la seva veu plena i vibrant, aquell aclaparament dels dies crítics li apareixia lluny, sense regrés possible.

L'apetit d'en Llucià augmenta encara. Cada àpat, davant la visió dels menjars apilats en el plat del germà, la germana desvia la vista amb una secreta horror. Pensa: -No esclatarà aquest cos fràgil?- Però calla i el deixa fer, amb el desig de veure'l remès i fort en quatre dies. En Llucià mateix, algun instant, s'espanta i vacil·la... però mentrestant no para de menjar. Forces interiors atreuen l'aliment d'una manera ferma i seguida: sembla que el beu, no que el menja.

A les set del matí ja li porten al llit un *yoghourt*. S'el pren i torna a adormissar-se. No es lleva fins a les deu tocadés. Un cop llevat, s'entaula per cruspir-se un repas copiós: puré de llegums, dos ous passats per aigua i fruites. Agafa la manta de viatge i el diari, i se'n va cap al bosc, a ajaçar-se sobre les farigoles. Obre el periòdic, però a penes el llegeix: gairebé sempre contempla el mar, la ciutat o les serres; moltes estones s'encanta mirant el cel entre el fullatge obscur dels pins. Té un poder d'èxtasi extraordinari. De tant en tant, sense adonar-se'n, parla en veu alta.

En Llucià no havia fruit mai unes hores de tan absoluta independència com les d'ara. Cal confessar que el seu ofici de procurador causídic no l'havia sotmès en cap instant a un *surmenage* del cervell ni dels muscles: havia arribat a ésser un dels primers procuradors de Barcelona d'una manera fàcil, gairebé providencial. Tenia un decent patrimoni heretat de son pare: això li permeté des del primer dia pagar puntualment a tothom; llogar un passant escrupulós i quatre dependents actius. Ell només exercia una suprema vigilància, i afalagava els clients amb una conversa inútil i de bon to.

Així i tot, els instants presents l'embriagaven d'oci, i les activitats pretèrites li apareixien com un esclavatge melodramàtic. Ell deia sovint: -Ara sento veritablement això que s'anomena joia de viure.- I no s'errava pas: vivia mirant les coses i les persones, parlant i sentint parlar. Manta vegada la imaginació li fugia vers una constel·lació de somnis irrealitzables; però per subtil privilegi assistia a l'esclat de sos propis anhels com a un espectacle impersonal. En retornava tranquil i enlluernat, com si vingués d'una aviada de coloms en dia de sol.

IV

Entre totes les hores, diurnes i nocturnes, la que passava ajaçat damunt les farigoles era la millor. El 10 d'abril, sonant les campanades de migdia, li fou malmesa. Pel vessant del petit turó que s'avesava a considerar com un domini exclusiu, pujava una família acomboiant una minyoneta de quinze anys, si fa no fa. El seguici era format per quatre persones: una matrona grassa, una senyora o senyoreta d'edat madura, una altra senyoreta jove encara, i una cambrera tendral i desdibuixada. Acamparen totes a deu metres d'En Llucià, qui començà de mirar-les amb una hostilitat rancuniosa.

Què hi venien a fer, tan a prop? Les pinedes eren prou extenses: no era pas necessari que s'agombolessin les gents en l'indret mateix que ell havia triat. -Ah! quin fàstic! Han vist un home, i han corregut a acostar-s'hi. Aqueixes persones han de viure en congregació permanent: tenen una ànima de

moltó.

S'anava exaltant tot sol. Era temptat d'agafar la manta d'una revolada i fugir en senyal de protesta. No es movia, per això. Espiava els nous vinguts i llurs maniobres.

La cambrera estenia una màrfega sobre les mates. La senyoreta prima col·locava un coixí perquè la convalescent hi reposés el cap. La matrona grassa deixava en terra, contra la soca d'un pi, una ampolla thermos i un vas d'alumini. La senyoreta jove portava un llibre sota l'aixella. Entre l'adalerat anar i venir de les altres persones, ella romania dreta i immòbil, amb una certa insolència de tinent novell. En Llucià la mirava. Tothom, tret d'ella, s'havia assegut i mig ajaçat per terra. Veritablement, en mig de les actituds massa còmodes i de les robes un poc negligides dels altres membres de la família, la senyoreta del llibre guanyava un relleu prestigiós. Son vestir, d'una afectada simplicitat, i el seu redreçament d'espattes, li daven un poc de retirada a les protagonistes de certes pel·lícules americanes.

En Llucià la mirava. Potser era la primera dona que li apareixia després del tràngol, i li encomanava una sensació de feminitat.

La senyoreta prima, adreçant-se a ella, digué:

-Per què no seus, Adelaida?

-Perquè no en tinc ganes, tia. Això no se t'acut?

Aquest fugaç diàleg li aportà dues noves interessantíssimes: la noia del llibre es deia Adelaida, i era neboda d'una senyoreta prima i revellida.

Sobre aquesta base, i ajudat per les semblances fisonòmiques, En Llucià combinà de seguida el parentiu dels invasors: creu que la senyora grassa és mare de l'Adelaida i de la noieta convalescent; la senyora o senyoreta prima (aquest punt no gosa dilucidar-lo a simple vista) és germana de la senyora grassa.

L'esforç imaginatiu que ha fet acaba d'esvaïr les seves ires: s'abandona lleialment a la contemplació. L'Adelaida, ben mirada, no és cap infant: és probable que sigui al llindar de la trentena. L'expressió habitual del seu rostre acusa una certa suficiència. Les paraules que diu són decidides i gairebé sempre autoritàries. Aviat abandona el col·loqui dels seus familiars, i es deixa anar a poc a poc sobre una mata de bruc. Resta asseguda i llegeix.

En Llucià la mira. En conjunt no li sembla desplaent.

V

L'Angelina ja ha fet coneixença amb els veïns nous. De bon matí s'ha trobat a l'estanc amb la senyoreta prima. Totes dues venien de missa i compraven segells. L'estanquer ha dit:

-Senyoreta Montoriol: a casa d'aquesta senyoreta també l'han passada.

Un cop presentades d'aquesta faisó tan planera, davant d'un tema fàcil i passionant, la conversa ha començat resoltament. Hi han sortit les dues malalties, des dels primers senyals fins al període crític, des del període crític fins a aquest èxode curt, però emocionant, que acaben de realitzar en recerca d'aires purs i de solituds forestals. Entre totes dues han fet una patètica descripció de la ciutat sota el flagell de l'epidèmia tífica. L'estranger en restava bocabadat.

De seguida les dues verges madures han sentit la necessitat d'informar-se recíprocament de llur estat i condicions personals. Poc ha restat per dir. S'han separat amb la fermança que serien amigues.

Al cap de vuit dies es pot dir que ho són. Les circumstàncies ajuden. Resulten d'edats parelles. Són solteres definitives. Són veïnes: quatre passes només les separen. La feina de llurs cases no les absorbeix. Es troben al matí i a la tarda, i sospiren perquè el temps encara no és prou bo per a reunir-se al vespre, havent sopat.

A cada conversa descobreixen noves amistats i coneixences comunes. Exclamen:

-Nosaltres directament no ens havíem tractat; però hem sentit parlar tant l'una de l'altra, que podem dir que ens coneixem de sempre.

Això és exacte: es coneixen de sempre; però, encara, quin tresor de confidències inèdites! Què sap, l'Angelina, d'aquesta senyoreta de Valldaura, cunyada del senyor Marquet? I, la senyoreta Valldaura, què sap de l'Angelina? La família a la qual pertany; vagament la posició social i la honestedat: res més. Poden, doncs, retreure el que vulguin de les fondàries de llur memòria: tot tindrà l'encís picant d'una

primera confessió.

L'Angelina no és pas una dona lleugera que atorgui a qualsevol l'entrada en el santuari dels seus sentiments i opinions: més aviat és, interiorment, esquerpa. Però ara, davant d'aquesta senyoreta Valldaura, ha tingut la intuïció que es trobava en presència d'una bondat sense tara.

El cor no l'enganya: la Lluïsa Valldaura ha fet amb dignitat i amor el seu rol eternament secundari. Àdhuc es pot dir que ha perdut la seva personalitat: de fet ningú la coneix per Valldaura, sinó per Marquet, que és el cognom del seu cunyat. A casa d'aquest senyor és una sotmesa abnegada, disposta a substituir sa germana en les feines més dures. Fora del parteratge, ella ha sofert totes les angúnies de la maternitat. Durant la malaltia de l'Eulàlia, sa neboda petita, ningú ha vetllat sinó ella. Si es guardonessin amb creus i condecoracions les secretes generositats de la llar, el pit de la Lluïsa fóra insuficient per a lluir totes les que havia merescut en justícia.

El cor de l'Angelina no s'enganya. Després de tres mesos de contracció dolorosa, experimenta una mena esponjament lasciu. Comprèn que hi ha una similitud pregona entre llurs destins. Tal vegada a ella li ha correspost un paper un poc menys humil que a la Lluïsa Valldaura: ha estat, al capdavant, l'únic element femení de sa llar; però totes dues s'agermanen en la pràctica d'unes mateixes virtuts d'obediència i sacrifici: són dues verges maternitzades.

Si s'arriben a agrir haurien resultat un enginy terrible de malhumor i d'enveja: en comptes d'agrir-se s'han arrugat dolçament, com dues pomes intactes. Ara fan una flaire humil que no robarà el seny a ningú: flaire de robes netes, flaire de calaixera honrada.

En Llucià vol i dol. A estones està posseït d'una sensibilitat frenètica: parla amb la família Marquet fent ús d'una vèrbola múltiple i apressada; però altres estones l'home es sent fatigat i es tanca en un mutisme esquerp.

Avui per avui la seva interlocutora predilecta és l'Eulàlia, la convalescent. Entre tots dos hi ha una simpatia que neix de la paritat del tràngol sofert i de l'horrenda fam que experimenten a hores d'ara. En Llucià, demés, té a cada instant paraules i posats una mica infantívols: d'esma cerca la qui millor els pot entendre. Cada dia es comuniquen els menús que han menjat, i moltes vegades combinen els que menjaran l'endemà. Sembla, llavors, que es separen dels altres per conversar, que son còmplices d'algun delictes misteriosos.

La germana gran, l'Adelaida, mena una vida gairebé feréstega. Apar que desaprovi la lleugeresa dels seus a contraure amistats noves. Està correcta, però no gentil. Quan la tia Lluïsa es deixa portar pel seu daler confidencial, ella la mira amb un irònic posat de compassió. Quan la seva mare confecciona en veu alta, i per desena volta, el balanç de les despeses que s'han fet durant la malaltia, ella l'interromp amb alguna frase eixuta i contundent.

En Llucià, en els seus brevíssims instants de reflexió, mira l'Adelaida com un ésser especial i incompreensible. Successivament la troba simpàtica i odiosa.

Fa un dia dolent. Plou des de la matinada. El vel de l'aigua oculta Barcelona i el Tibidabo. Els planells s'omplen de tolls, i cada pendís esdevé una torrentera vermella. En Llucià té un llibre a les mans. L'Angelina cus. Tots dos callen. En llur silenci no hi ha cap pensament comú.

Ella mormola: -Ves quin temps! No sé quan podrem eixugar la bugada!

Ell pensa en el dinar que s'acosta. Alça sovint els ulls de la lectura per guaitar com la cambrera para la taula. El dring dels coberts i de la vaixela li encomana una excitació delitosa.

Truquen a la porta.

-Qui serà, aquest idiota?- diu En Llucià tement qualsevol intrús que pugui ajornar la suprema funció del dia.

La porta s'obre, i entra l'Adelaida Marquet.

-S'ha atrevit a venir, amb aquest xàfec?- pregunta l'Angelina.

-Amb aquest embolcall em defenso bé de la pluja.- Tot dient això l'Adelaida es lleva un bell impermeable de color blau-elèctric.

-A mí- declara l'Angelina -l'aigua no m'espanta gaire, tampoc. Els llamps sí: m'esgarriren.

-A mi ni els llamps. He cregut sempre que s'ha de fer tot el que sigui possible per vèncer aquestes

terrors que algunes dones cultiven com si fossin una gràcia. No ho troba, Llucià? Però vostè tal vegada és partidari de les senyoretetes histèriques?

-No, no: de cap manera- protestà l'interpel·lat.- En aquest punt sóc feminista: vull dir que em plau trobar en la dona el mateix aplom, la mateixa serenitat, que en l'home.

-Ah! vaja! Vostè és dels meus- digué l'Adelaida amb veritable aplom.

L'Angelina se la mirà amb estranyesa, perquè trobava que corria massa a proclamar coincidències de pensament. En Llucià, al contrari, cregué de seguida que l'Adelaida i ell eren correligionaris. Tots dos s'enbrancaren en una conversa fogosa, on els llocs comuns espeternegaven com un feix de llenya seca.

Llavors que gairebé era exhaurit llur repertori, En Llucià, impulsivament, es llançà vers un munt de revistes que hi havia sobre d'una tauleta, en pren una, la fulleja, i crida, amb el mateix entusiasme que un explorador oceànic obirant la terra pressentida:

-Ja ho tinc! Ja ho tinc! Escolti aquesta sentència. La vaig llegir, fa pocs dies, en un article. És definitiva: «La dona no ha de romandre més alta ni més baixa que l'home: ha de romandre, simplement, al nivell del seu cor».

L'Adelaida féu semblant de restar embadalida. No deia paraula. En Llucià la guaitava atentament com si volgués esbrinar els efectes d'allò que acabava de llegir. Ella tal vegada estava fent esforços per preveure què seria una llar governada per aquella màxima tan emocionant com vagarosa.

La pausa, tanmateix, esdevenia massa llarga. L'Angelina, que no havia pres part en la conversa, mirava l'un i l'altra amb una estupor creixent. Què feien?

Aquell mutisme i aquelles actituds quasi teatrals, eren sentides, expressaven una autèntica situació d'esperit?

A la fi (eren les dues de la tarda) l'Adelaida s'adonà que la taula estava parada i que els germans Montoriol havien de dinar. Al mateix temps En Llucià sentí que la fam li ressuscitava tempestuosament: avorri l'Adelaida amb totes les seves forces. Encara no havia passat la porta, que ja cridava:

-La sopa! la sopa a taula!

Entaulat, entre bocí i bocí, En Llucià engegava invectives contra les visites extemporànies.

-Jo no sé com és que la gent ignora que hi ha dues coses sagrades, en aquesta vida: el son i el menjar. Encara, el respecte al son del pròxim es un sentiment popular. No es desperta un hom per qualsevol futesa: cal alguna justificació. Però, les hores dels àpats, entrada lliure!... tothom hi té dret. Vénen a cobrar-te tots els rebuts, a fer-te mil preguntes imbècils, o simplement a seure una estona, com si no hi hagués cap cosa important a fer. Recorda't de les Bonet: sempre ens han visitat a dos quarts de nou, l'hora precisa de sopar. I la nostra cosina, la Rosa, que s'ha presentat tota la vida a l'instant matemàtic d'entaular-nos?...

Aquesta exacta al·lusió fa riure l'Angelina.

Cap a les postres la vèrbola d'En Llucià es dulcificà notablement: torna a parlar de l'Adelaida, trobant que sosté les seves idees amb força discreció i que l'impermeable li escau més que cap altra roba.

La visita de l'Adelaida a través del temporal ha cridat vivament l'atenció d'En Llucià. No és que pretengui esbrinar el misteri d'aquesta irrupció amical després de dues setmanes d'esquerperia accentuada: és, simplement, que considera l'Adelaida amb interès tantes vegades com la troba i li parla tots els dies.

El temps millora. Les tardes es prolonguen. Les dues famílies surten a passeig en havent dinat. En Llucià i l'Adelaida comencen de formar parella a part. Això no estranya ningú, car és la cosa més natural del món que les edats i la solteria llur s'aparellin.

En Llucià i l'Adelaida parlen de tot, amb un enciclopedisme superficial i vague que els diverteix i no els encaparra. Parlen successivament de teatres, concerts, modes, literatura; fan l'elogi de la netedat, la crítica dels costums; emeten alguns conceptes sobre puericultura i sobre política; exposen llur teoria del confort domèstic, etcètera. El contacte amb tots aquests temes els fa exclamar sovint: «-Igual que jo.» «-Opino exactament com vostè.» «-Veu? A mi em passa el mateix.»

La coincidència és tan persistent, que l'Adelaida comença de tenir raó. Aquella salutació que adreçà a En Llucià al cap de dos minuts de parlar-li no és, com va pensar l'Angelina, un judici temerari, o almenys prematur: és una intuïció que els fets confirmen cada dia.

En Llucià, positivament, es complau en aquestes converses. Abans de caure malalt, usava en les seves relacions femenines una galanteria circumspecta, incapaç de manllevar paraules a una passió que no sentia: ara... ho deu fer l'ebullició orgànica de la convalescència, o la joia espiritual de sentir-se salvat de la mort; però és indiscutible que en les passejades que fa al costat de l'Adelaida resulta insinuant. Arriba a servir-se d'expressions comprometedores. Ella se'n riu sistemàticament, com és de llei que se'n rigui tota noia amb alguns anys d'experiència; però les rialles de l'Adelaida no moderen la falagueria d'En Llucià, ans l'exalten.

Fa quinze dies que dura el diàleg d'aquests dos personatges. Tots dos han adquirit el costum de cercar-se francament, sense dissimulacions de cap mena. Ella, de temps que ha instaurat en els seus el dogma de la seva independència. Ningú l'hi discuteix. Altrament, la senyora Marquet, en el si de la confiança diria que la conducta de sa filla Adelaida és profundament sàvia en aquests instants.

Quan a en Llucià és ben cert que no pensava res a propòsit de les seves relacions amb l'Adelaida. S'adonava del fet que estaven plegats moltes hores; però ni al vespre, vingut el moment filosòfic d'apagar el llum per adormir-se dedicava a aquest fet cap meditació seriosa.

Un matí, però, la seva consciència tingué un esclat.

Anant per la carretera del Tibidabo descobrí al lluny la silueta de l'Adelaida. Impensadament, posà a correr com un vailet de deu anys. I mentre corria, pensà que feia una cosa insòlita i poc avinguda amb la serietat de la seva persona: la mateixa Adelaida, què diria si es girava i el veia? Qualsevol asseguraria que ell estava enamorat de l'Adelaida. Moderà una mica la carrera: es reduí a marcar un pas gimnàstic que hom podia creure un recurs contra el fred.

L'Adelaida era lluny encara. Ell seguia trotant i pensant. Encara que les seves insinuacions significuessin alguna cosa, no eren pas un lligam indissoluble. Es veia com un minyó que fa volar un estel: l'estel tiva, tiva... però, abans no l'arrossegui, pot obrir les mans i abandonar la corda.

VI

La senyoreta Adelaida Marquet no era un estel, joguina frèvola, supeditada als corrents atmosfèrics i a les estrebades d'una corda: tenia consistència i iniciativa. Ho demostrà el matí d'un diumenge.

Eixint d'ofici es trobava amb En Llucià. Estaven sols. La resta de llurs famílies havia oït missa de vuit. Parlant, sense adonar-se'n, deixaven la carretera i prenien un caminal entre pins. El pla de Barcelona s'estenia a una banda tot aclarit de sol. A l'altra banda Montserrat resplendia amb una parença etèria, sobreixint d'un embolcall de boires rosades.

La solitud i la gràcia del paisatge feren greu la conversa.

-Serà una llàstima que en tornant allà baix hàgim de separar-nos. No li sembla, Adelaida?- deia En Llucià amb una veu lenta i tènueament commosa.

-Jo no crec que a ciutat sigui necessari que deixem de veure'ns- replicava ella.

Hi hagué un silenci massa llarg. En Llucià repregué la conversa amb un deix malenconiós, com si les paraules s'anessin congriant difícilment en la seva pensa:

-Té raó. Però les entrevistes de Barcelona no seran com aquesta.

-Com aquesta, naturalment que no: ni tindrem la solitud d'ara, ni ens voltarà aquest decorat silvestre!- deia l'Adelaida.

I afegia, després d'un nou silenci, amb una veu resolta:

-Si em permet que li parli amb franquesa, li diré que em sembla convenient que les entrevistes d'aquest gènere no es multipliquin.

-Què vol dir, Adelaida?

-No m'entén? Hauré d'anomenar les coses pel seu nom. Vull dir que d'un mes ençà, matí, tarda i vespre, vostè m'està fent l'amor...

-L'estic fent i l'estic sentint, Adelaida.

I, com si es gronxés en aquesta frase, En Llucià la repetí amb complaença.

-L'estic fent i l'estic sentint, Adelaida.

-Per l'amor de Déu, calli, Llucià!- deia ella amb un impuls baronívol. -Vostè és un home formal, incapaç de burlar-se de ningú: (jo ho sé: jo li faig aquesta justícia); però, amb tota la seva formalitat, vostè s'està enganyant... Calli, deixi'm acabar. Vostè em vol donar entenent que està enamorat de mi. Això és una confusió. Pensi, Llucià, que s'ha trobat convalescent d'una malaltia terrible, fora de ciutat, de fit a fit amb una sola dona, i ha pres un sentiment per altre. Si jo fos una noia de disset anys i vostè un estudiant, podríem abandonar-nos sense gaire perill a aquesta confusió: ara seria un disbarat que no tinc valor de cometre. Mediti una mica, Llucià, i no li sàpiga greu de tornar a la vida ordinària: la vida ordinària aclarirà la situació del seu esperit. Cregui'm.

Si l'Adelaida començà el parlament amb energia, féu aviat una transició i les paraules rajaren sense pressa, amb rítmica dignitat, com si expressessin una sentència cruel i inapel·lable.

-No confonc res. Li juro que mai no m'he vist amb tanta claredat com ara: sé perfectament el que desitjo i el que faig.

En aquest instant En Llucià era sincer: estava convençut que capia tota la transcendència de les seves paraules. El posat fatalista de l'Adelaida l'arrossegava sense deixar-li la recança més lleu. Li prengué les mans, i repetí amb més força la seva professió de fe. Ella anava a replicar, però en aquell moment obirà la seva germana que venia per la carretera (cercant-la, tal vegada). El diàleg s'estroncà.

Però ja contenia les clàusules d'un prometatge seriós.

VII

La germana medita: -Amb tu és violent i és aspre, i amb ella es desfà com un caramel. Tot és la mateixa cosa, ben mirat: avui s'apassiona, i abans era incapaç de passió.

La dolor fraternal comprèn que en certa manera s'abusa de l'estat del seu germà estimadíssim. De vegades sent un impuls de cridar son nom: -Llucià!- com si volgués deixondir un somnàmbul. Però amb quin dret intervindrà en un afer tan delicat i tan exclusiu? Digui el que digui, tothom sospitarà que parla per egoisme o per gelosia. I En Llucià més que tothom.

Interiorment l'Angelina ja ha resolt que no intentarà ni tan sols presentar-se com un núvol gris en el fàcil panorama d'aquest prometatge. Ell i ella són persones adultes avesades a creure en l'autonomia llur.

Aprovarà amb tota la gràcia que pugui els actes i paraules del seu germà, i posarà un rostre placèvol a la seva futura cunyada.

Però un cop celebrat el matrimoni abandonarà la llar pairal: anirà a viure amb la tia Antònia, vídua sense fills que ha frisat sempre per gaudir la companyia de la seva neboda. La rebrà amb els braços oberts, i tot seguit li conferirà el govern de la casa. Això la distraurà una mica: potser alleujarà la seva pena.

Potser! Car la seva pena és ben difícil de remeiar. Sap ningú el nombre de lligams íntims i deliciosos que s'han creat entre la llar que ha d'abandonar i ella? Fa vint-i-vuit anys (d'ençà que morí la seva mare) que ella l'ha regida universalment. A ulls clucs seguiria tot el pis d'un cap a l'altre sense fregar tan sols una paret. Pel soroll coneix quina porta és la que acaba de batre, quin moble han mogut les minyones fent dissabte, quin atuell de cuina els ha caigut de les mans. Diria de cor les robes que hi ha dins de cada armari i dins de cada calaixera. La casa, per a ella, no té secrets ni sorpreses. La circumstància de pertànyer en propietat a En Llucià, venia, encara més, a confirmar l'Angelina en la seva idea de constància, de benaurada fixesa. Hi gaudia, sense saber-ho, una mòdica sensació de cel.

Les seves aspiracions a formar una llar pròpia, que mai foren impetuoses, als seus trenta anys eren del tot extingides: no engegaven ni una tènue fumera sentimental. Llavors que la solteria d'En Llucià semblà consolidada, l'Angelina cregué conèixer la seva planeta:: moriria exercint l'ofici de majordona, animada tot temps per una fervor fraternal.

Els dos germans s'avenien insuperablement. Lllur concepció pràctica del món era idèntica. Si en manta qüestió metafísica potser no haurien estat d'acord, tampoc tractaven de posar-s'hi. Es complaien mútuament sense cap esforç ni sacrifici.

Ell tenia els seus amics, amb els quals formava una penya a l'Ateneu i abonava sovint una llotja en qualsevol teatre. Els dies de festa solia llogar un cotxe per a donar un tomb pel passeig de Gràcia. Tres o quatre cops cada mes menjava fora de casa. No era insensible als encisos de les dones, però la seva sensibilitat només es revelava en avinenteses propícies: la prudència menava els seus passos.

Ella, ultra la seva afició al govern domèstic, sentia una autèntica passió vers la música. Tocava el violí

amb discreció, acompanyada al piano per una amiga seva, vídua, sola i filarmònica tant com ella. Plegades assistien a gairebé tots els concerts que s'organitzaven a Barcelona. Per tradició de família, el juny, i el setembre, els dos germans passaven dues setmanes a una llur masia del Vallès. Ell, si n'era temps, també caçava una mica, sense extenuar-se. Ella feia provisió de patates i de fesols per a tot l'any. A tots dos els plaïa de debò aquell sojorn a pagès, i l'esperaven amb delit.

Hom pot, doncs, assegurar que el corrent normal de llurs existències engendrava una bella harmonia.

I ara, res!, en un instant el sòlid edifici s'enderroca. Perquè fóra una insensatesa entestar-se a conviure tots tres: n'hi ha prou amb observar vint-i-quatre hores l'Adelaida per a comprendre que és dotada d'una personalitat sobreixidora i escometedora. L'Angelina és prou intel·ligent per a comprendre que no hi ha transacció ni avenença possible: o xocar o ajupir-se. Ambdues coses serien insuportablement doloroses. Se n'anirà. En Llucià mateix, col·locat entre la muller i la germana, hauria de passar per angúnies inevitables.

Se n'anirà. Però voldria retirar-se modestament, sense sobtar ningú: avorreix les escenes. Voldria fondre's amb un moviment imperceptible, com un paisatge en el capvespre. Li dol pensar que En Llucià, en veure-la partir, imagini que li fa algun retret o s'adoni que tots dos acaben de rompre un lligam molt vell i molt adorable.

La pobra Angelina està sola en la seva cambra i plora desesperadament.

VIII

Mitja nit. En Llucià, del llit estant, sent les campanades d'incomptables rellotges. De primer les de santa Anna, la seva parròquia. Encara no han acabat les de santa Anna, comencen les de la Seu, i les de santa Maria del Pi, i les de sant Francesc... i d'altres que ningú pot esbrinar de quin indret arriben. Uns instants tota l'atmosfera vibra metàl·licament.

-Ja ets al dia de les teves neces- diu En Llucià. I fa esforços per contenir les derivacions d'aquesta constatació solemne. Vol dormir. El seu cos i el seu esperit cobegen un son retornador. Aquests darrers dies ha viscut dins d'un remolí vertiginós.

Si pogués dormir i no despertar fins a l'hora exacta de llevar-se!

Acluca els ulls. Tot serà que el cridin. Ell prou ha recomanat a la cambrera que no se n'oblidi; però no té confiança en la memòria i puntualitat de la cambrera. S'aixeca a cercar el seu rellotge i a posar-lo en la tauleta de nit. Aquell tic-tac prop de l'orella el molesta, o creu que el molesta. Caldrà que retorni el rellotge a la butxaca de l'armilla? Si ho fa es priva de consultar l'hora del llit estant. Resol de suportar el tic-tac i de fer nous esforços per adormir-se. De cop li sorgeix, agudament un dubte. Havia tret de l'armari la corbata que destinava a la cerimònia? No n'estava pas segur. Encén el llum i s'alça un altre cop. La corbata era en l'espallier d'una cadira, presta a entortolligar-se al seu coll. Retorna al llit, assossegat pel que fa a la corbata, indignat, però, de trobar-se subjecte a aqueixes ridícules inquietuds. Aleshores desfilaren pel seu cervell una munió de consideracions relatives al seu tarannà, a la influència de la tenebra i a la lassitud com a causa d'imsomni.

Tornava a ensopir-se. Un mosquit! El llum el devia haver atret, i es devia haver escolat pel balcó mig obert. Li gira al voltant del cap. Escolta el seu murmuri, que s'apropa i s'allunya interminablement. Alça la mà per esclafar-lo tan bon punt es deturi sobre el seu rostre. Dues o tres vegades pega infructuosament. Pausa. Temptativa d'adoptar una actitud estoica. És debades. Torna a bufetejar-se sense solta ni volta, posseït, d'una furor sangunària. A la fi es convencé que el mosquit no l'havia ofès ni tan sols tocat. Cantava, seguia cantant al seu entorn. Era, doncs, un líric, i no cap insecte d'acció. De tota manera, En Llucià no podia pas dormir, amb aquella serenata circulant. Es recordà d'una capsula de pastilles insecticides. Per a heure-la, només calia que fes dues passes sense sortir de la cambra. Tampoc li mancaven cerilles. Per què no es resolía a produir la fumera llibertadora? És que per a produir-la amb eficàcia calia que tanqués el balcó: temia que la calor d'aquesta nit de setembre barceloní el sofoqués, i sospesava en sos dubtes quin element era més essencial per al seu son: l'extermini del mosquit o bé la fresca nocturna.

Durant aquesta perplexitat, adreçà els ulls al balcó. Clarejava. Va dir-se: -Has perdut la nit.- Renuncià al repòs i s'eixorí tot d'una.

Pensava tantes coses i tan diverses, a propòsit de l'acte que anava a realitzar, que la seva consumació li apareixia com una deslliurança, com el començament d'un sossec mirífic. Hauria volgut trobar-se a l'endemà.

Saltà del llit i es donà als preparatius darrers. Prengué el bany i s'afaità i es vestí. Inspeccionà una

vegada més la cambra on era parat el llit de noces. No hi mancava res.

A la fi arribaren els moments culminants. Tot esdevingué d'acord amb els costums de la burgesia barcelonina. Els invitats eren a la ratlla de cinquanta. De més a més, hi havia coneguts que badaven, arrimats a la barana del presbiteri.

En Llucià ho veia tot a través d'una mena de mareig enternidor. Ella sostenia amb èxit un posat marmori: anava superant, d'una a una, totes les emocions.

Finida la cerimònia, pujaren al landó, disposats a donar un tomb pel Parc i el passeig de Gràcia. En Llucià, de grat hauria suprimit aquest tomb exhibicionista; però no s'atrevia a insinuar el seu desig a l'Adelaida, de por de ferir la seva susceptibilitat extrema. Dies abans, quan li proposà de celebrar les noces en família, ella havia dit: -Sembla que et desplaigui rebre la benedicció davant de tothom. No som uns jovenets, però tampoc hem d'averkonyir-nos de fer un acte extemporani.

El Parc era gairebé solitari. La col·lecció zoològica els suggerí un tema de conversa que estaven cercant debades d'ençà que sortiren del temple.

-Quants anys fa, que no havia estat ací! Ves qui m'havia de dir quan m'hi acompanyaven de nen per veure l'Aví, que un dia hi passaria casat amb tu, Adelaida!

-Fill, la vida és plena de sorpreses.

En trobar-se als carrers cèntrics, En Llucià sentí una mena de rubor. S'adonà d'una cosa que ja sospitava i que precisament hauria volgut evitar: tots els ulls eren fits en ell i en la seva muller. Molts vianants feien una rialleta ambigua. Dos trinxeraires els engegaren de prop una reflexió obscena. Per més que s'esforçava, en tota la passejada no trobà un sol mot escaient per a dir. L'Adelaida semblava ben avinguda amb aquest mutisme. No estava neguitosa com En Llucià; pensava més aviat.

Hi hagué banquet a la Maison Dorée. Abans de les postres desaparegueren els nuvis sense pendre comiat de ningú. Era una fuga convinguda.

A la casa llur despengueren prop de dues hores. L'Adelaida, a més de despullar-se de les gales nupcials, es pentinà de nou, resseguí tota la casa i donà a les minyones una mena de decàleg domèstic. En Llucià l'esguardava posseït d'una autèntica admiració. Aquest aplom, en els moments solemnes de començar la vida nova, no era un averany gentil? Ell ho pensava, almenys.

En un taxi es feren portar a Vallvidrera. La idea d'aquesta visita als llocs on nasqué el sentiment que acabava de lligar-los era d'En Llucià. No se'n penedia. A Vallvidrera els records l'ajudarien a sostenir una conversa ajustada a les circumstàncies. L'Adelaida responia amb frases ràpides, commoguda per un mig riure complaent.

Soparen al Tibidabo i retornaren a la casa llur. Ella havia volgut passar la primera nit en la cambra que havia posat a gust seu: no en una inconeguda cambra d'hotel.

Llucià, quan no tingueren cap pretext per retardar l'entrada en aquesta cambra, sentí el desig de fer-ho amb certa solemnitat. Prengué l'Adelaida de la mà. Travessaren la llinda. La cambra era tota il·luminada. Els llençols, blancs i emmidonats, plens de randes, resplendien. Els mobles feien olor de fusta nova i de vernís posat de fresc.

La parella, de cop, es veié dins del mirall. Ella es ruboritzà una mica.

Un i altre portaven un feix de pensaments dessota els quals la idea de voluptat restava gairebé dissolta.

Ella mirà a En Llucià.

-Ja som casats, Adelaida.

Ell l'estreny maquinalment entre els braços. I tots dos haurien romàs en aquesta primera abraçada, sense demanar res més a la soledat legítima que començava de voltar-los. Però els prejudicis socials els empenyeren.

IX

-Escolta, Adelaida: hauries de dir a la cambrera que no em posi sinó un matalàs, al meu llit.

-Per què?

-Perquè estic avesat a dormir amb un només, i em molesta trobar-ne dos. M'enfonso massa: aviat em fan calor...

-Ets ben estrany! No he conegut encara ningú que tingui aquestes preferències. Pensava ,que m'havia casat amb una persona normal.

-Per l'amor de Déu, Adelaida! Voldràs suposar que aquest detalllet em converteix en un monstre? Precisament convinguérem que dormiríem en llits separats per servir els nostres costums de solteria.

-Per a tu tot són detalllets. Has de saber que en tota casa mitjanament parada hi ha dos matalassos en cada llit.

X

-Aquesta cambrera que tenim ara es torna més desvergonyida cada dia: no se li pot fer cap observació.

-Sí, té aquest defecte (més amb tu que amb mi: això és a part); però, fill meu, l'hi hem de perdonar: té molt bones qualitats.

-No acabo de descobrir-les.

-Oh! Tu sí que saps apreciar poques delicadeses! La taula parada a l'hora; dissabte sense soroll; cambres ventilades... Però no sols de pa viu l'home. Jo et puc assegurar que cap minyona com aquesta sap anar a informar-se de la salut d'un malalt, rebre una visita, fer-la entrar a la sala... Quan un senyor surt de casa li ofereix el bastó i el barret, l'ajuda a posar-se l'abric. Divendres passat el senyor Buixeda va fer grans elogis del seu bon estil. Diu que aquí són comptades les cases que saben educar el servei. Hi ha coses que no es paguen amb diners.

-Qualsevol que et sentís diria que sóc un home egoista, incapaç de comprendre cap refinament social.

-No s'erraria massa.

-Però (per l'amor de Déu, Adelaida!) et sembla bé que estiguem suportant respostes impertinents tota la setmana pel plaer d'escoltar un elogi del senyor Buixeda els dies de rebre?

-Sàpigues, Llucià, que no m'he casat perquè em facin la caricatura.

XI

En Llucià, de solter, duia sempre a sobre la clau del pis: una clau plana, finíssima. Al cap de dos mesos de casat la hi fou presa.

-Com és que duus sempre a sobre la clau del pis?

-M'agrada poder entrar silenciosament, sense que em calgui trucar. Recordo que ja als setze anys duia aquesta mateixa clau. No l'he abandonada mai més. Vols creure que, si per atzar no la trobo en el meu portaclaus, tinc un sobresalt?

-Doncs, mira; t'haig de dir que causa molt mal efecte. Qualsevol que ho sàpiga, pot pensar que em tens sotmesa a una mena d'espionatge.

-No, dona, no. Tens la mania de donar significances extremes a qualsevol cosa.

-Serà una mania, però em neguiteja atroçment. T'agradiria molt que deixessis la clau a casa, penjada amb les altres, darrera la porta.

-Però... Adelaida !... :

-Em negaràs la primera cosa que et demano?

-Jo sóc incapaç de negar-te res.

La clau resta penjada, amb les altres darrera la porta.

XII

-No t'he volgut dir res fins que la cosa fos certa del tot. Ara ja està fet. Sàpigues que el teu espòs ha estat elegit degà del Col·legi de Procuradors.

-De debò?

-Aquest vespre ho portaran tots els diaris.

-Et felicito. Ja que tens una professió tan secundària, almenys que hi figuris en primer terme.

-Pots ben creure que m'he bellugat per tu.

-Gràcies, home.

-És una honor ben apreciable, la que m'han concedit els meus confreres. Has de pensar i creure que degans de quaranta cinc anys se n'han vistos pocs.

-Tu només has estat una mica tardà en matèria matrimonial.

-Te'n rius? Més de quatre procuradores estaran prenent una enrabiada forta.

-Vols dir que sóc envejada: oi?

-No ho dubtis.

-Vejam, informa'm un poc de les teves atribucions: que sàpiga ben bé quina mena de personatge és el meu marit.

-Doncs, mira: jo, com a degà, presideixo la Junta Directiva; sóc el representant del Col·legi en tots els actes i contractes; en la festa anyal sec en lloc preferent...

-Bé, totes aquestes funcions són massa ensopides: caldrà que els donis algun relleu.

-Pensa, Adelaida, que degà del Col·legi de Procuradors no és president del Consell de Ministres.

-Ja ho sé, Llucià; no em creguis tan ximple. De tota manera, dins de certs límits, l'home fa el càrrec.

-Tinc els meus projectes. Coneixes la roba que usem en els judicis?

-Oh! sí! Quina cosa més trista! Aquella capeta que us resta sobre el genoll acaba de proclamar la insignificància de l'ofici. Si la portessis per casa no et respectaria gens.

-Tracto precisament de suprimir-la aquesta capeta. La meva preocupació de degà serà substituir-la per una vestimenta més noble. Fins vull fer gestions perquè se'ns reconegui el dret d'usar un uniforme amb espasí. No sé per quins set sous no hem de fruit el mateix privilegi que els enginyers de camins i el cos de Correus. Un espasí al costat ens dignificaria. I àdhuc té tradició entre la gent de cúria. He fet atmosfera entre els companys, i sé que totes aquestes millores, encara que es refereixen a l'exterior de la professió, apassionen força.

-Tot això em sembla molt bé: ara només cal que no facis algun paper ridícul.

XIII

En Llucià ha saltat del llit amb el seu pijama verd i rosa, s'ha calçat unes xinel·les de palla, ha glopejat aigua amb elixir, i ha dit a l'Adelaida: -Vols fer-me el favor de venir amb mi?

-On vols que t'acompanyi, a aquestes hores?

-Vina i no te'n penediràs?

-Ah, vaja! No recordava que avui és el dia dels Reis.

L'Adelaida salta del llit, s'abriga amb una bata folgadíssima, i segueix al seu espòs, que li pren la mà amb certa manyaguèria. Ella es deixa portar sense goig ni pena. Entren en el menjador, discretament aclarit a través de les cortines tirades. Davant de l'escalfapanxes hi ha un escarpí de seda groga. L'Adelaida s'inclina vers l'escarpí i en treu un petit embolcall.

-Per a mi?

-Per a tu. És a dir, suposo que els Reis l'han deixat per a tu.
No hi ha cap adreça?

-És veritat- (llegint:) -«Per a la gentil Adelaida.» Vet aquí un Rei galant. Vejam.- (Desembolicant: primer un paper gruixut; després un paper de seda; encara un altre paper. A la fi apareix un estoig de pell: a dins hi ha un collaret de perles.) -Ah! Molt bé! Has tingut un moment de lucidesa. Potser era la

joia que em convenia més. Però, vaja, és millor que no et refiïs del teu instint. Un altre cop consulta'm, abans: així no t'exposes a errar.

Surten tots dos del menjador. Ella està satisfeta de l'obsequi, però troba que el seu marit podia prescindir perfectament de l'aparell escènic. Pensa que el misteri de l'Epifania escau només en l'època pueril: és una niciesia, estrafer-lo fora de temps, entre persones grans. El collaret presentat simplement, sense embuts, a l'hora d'anar a missa o al moment d'entaular-se a migdia, era una gentilesa digna i oportuna.

Ell, en el posat d'ella, ha endevinat una mica aquestes idees desfavorables. Però, si la forma no, el fons és segur que ha plagut a l'Adelaida.

Al cap d'una hora ella torna al menjador amb una bata de color crema, pentinada, perfumada, polida de cap a peus; les perles volten la seva gorja. A mesura que el dia avança, la satisfacció domina les petites causes d'enuig. L'Adelaida no arriba a la cordialitat (perquè la cordialitat li és inaccessible), però parla sense reticències, amb estil pla i natural. En Llucià en resta encantat.

Onze hores. El matrimoni és a punt de sortir cap a missa. Truquen. La minyona torna de la porta amb un paquet llargarut.

En Llucià el desclou, sobtat per un presentiment inexplicable.

Un sabre de juguina!

-Què és això? S'hauran equivocat?

L'Adelaida arrabassa l'embolcall de les mans d'En Llucià. Hi ha una adreça que diu, amb totes les lletres:

«A l'Il·lustre Senyor D. Llucià Montoriol, degà del Col·legi de Procuradors.»

-Això és que ja t'has posat en ridícul.

Aquestes paraules de l'Adelaida concentraven de tal manera l'amargor de l'instant, que la resta del dia, malgrat de les temptatives d'En Llucià, fou un seguit d'hores acerbes.

XIV

L'estiu és arribat. La senyora Montoriol planteja d'una manera clara el problema de l'estiueig, i de seguida la seva solució. Ella, amb la cambrera anirà a Viladrau, a la casa que tenen llogada els seus pares. El senyor Montoriol ha de romandre a Barcelona, vigilant els afers. Per curar de la seva persona i de la casa li serà concedida la cuinera, la Genoveva.

-Què li diràs, ara?- pensa En Llucià. No li manquen objeccions a fer, contra aquest projecte. S'estima més no dir-les: badar boca és caure en una discussió. Fa dies que En Llucià experimenta la necessitat física d'evitar discòrdies conjugals: tem l'argumentació incisiva de la seva muller de la mateixa manera que certes naturaleses temen les conflagracions atmosfèriques. Quan ella comença un argument, ell de bon grat correria al dormitori més recòndit de la casa per sebollir el seu cap en la tofa impenetrable dels matalassos.

No: discutir, no! L'Adelaida acaba d'exposar un projecte... definitiu, com tots els que ella exposa: cal resignar-se amb la màxima velocitat possible. Discutir, no: discutir, mai!

El dia 15 de juliol l'Adelaida ha partit vers la muntanya. El pis resta endreçadíssim. Tots els quadres són coberts de paper de seda; totes les llànties són embolicades amb glasses: únicament la del menjador deixa pendent, fora l'embolcall, la tímida bombeta que il·luminarà els àpats nocturns del senyor Montoriol. Ha desaparegut la quincalla de sobre el piano, i els jocs de cafè i cervesa que decoraven el trinxant i el bufet.

Dues figures de guix, imitació bronze, i un gerro de ceràmica japonesa, han fugit de llurs pedestals. A la taula del menjador no es posa tapet: resta el linòleum a la vista, brillant com una superfície oliosa.

Cadires enfundades, sofàs enfundats.

En Llucià sent una tristor profunda. La desolació que el volta és més punyent que la igualtat comunista de les casernes, els convents i els col·legis. Per tot arreu hi ha indicacions escapçades i intents sofocats. És una atmosfera d'avortament.

Les tres de la tarda. La Genoveva, amb el trasbals de la partida de la mestressa, ha perdut l'oremus: els macarrons, dits a la italiana, nedaven en una aigua copiosa i insípida; el biftec era dur; el peix, massa tou.

Jeu en un sofà, a la galeria, Totes les persianes són abaixades, i sent com el sol les bat brutalment, Hom respira una olor infame de persiana nova, de pintura verda.

Quatre fàmules (totes quatre aragoneses) renten plats alhora en els pisos superiors de la casa. El celobert de les cuines trontolla de llurs cants.

«*Duerme, duerme, mi amito; duerme, duerme, queridito...*»

La intenció soporífera de la lletra és superada per la vehemència del crit.

En Llucià és infinitament malaurat.

XV

En Llucià dinava sol, sopava sol, dormia sol. Sentia amb tot els sentits aquella absència formidable. Si de primer antuvi restà aclaparat, sense esma per a bellugar-se, el buit físic que constatava tothora engendrà en sos dintres un corrent de meditació. La seva consciència es desvetllava a salts.

Ara és al menjador esguardant la minyona, que despara la taula amb una vivacitat joiosa, gairebé ocellívola. I pensa interiorment:

-Pobreta! Tu també *la paties*.

Recordava moltes coses i n'endevinava d'altres. L'Adelaida havia estat ben cruel, amb aquesta infelicitat Genoveva. Mai li ha donat una orde, o li ha explicat una comissió, amb paraules simples i estrictes: sempre ha conjuminat sarcasmes verinosos. Per exemple: si, en parar la taula, la Genoveva s'havia oblidat de posar-li cullera, no ha dit:

-Genoveva: porti'm una cullera, que no me'n ha posat;- sinó: -Genoveva: vosté deu somniar que encara és al poble i que joestic disposada a menjar la sopa amb els dits.

La taxa dels aliments que la senyora destinava al servei era exigua. Tot, àdhuc el pa, era clos en armari; la sal era tramesa a la cuina a dosis setmanals invariables. Del cinyell de la mestressa penjava un portaclaus on es reunien totes les de la casa. Així s'esdevenia que el seu pas per cambres i passadissos era acompanyat d'un dringueig metàl·lic com d'esperons.

La cuinera haurà tingut mals de cap per a deseixir-se mitjanament del seu ofici. Els blasmes constants de la senyora acabaven d'atabalar-la.

Per què romania a la casa? Ella, que era lliure de fugir, per què no havia fugit cent vegades? En Llucià s'ho demana fa estona. A la fi creu endevinar que aquesta noia és feta de la més pura pasta d'agnus.

És probable que en trobar-se sola amb el senyor, amb un treball mes feixuc, però infinitament menys fiscalitzat, ha fet un sospir de deslliurança i ha mormolat: -Ai! quin pes m'he tret de sobre!- convençuda, però, que el goig d'ara com l'infortuni d'abans eren efectes d'una mecànica superior que debades voldríem modificar.

En Llucià com mes hi pensa, mes admira aquesta criatura angèlica. És petitona, de físic insignificant, de cabells negres i d'ulls clars, candorosos. Aquests ulls mostren una felicitat absoluta, a hores d'ara.

Haurà comprès que En Llucià ha sopat de gust. Pensa que en vint minuts podrà rentar plats, deixar la cuina endreçada i colgar-se al lit.

En Llucià voldria dir-li alguna cosa que establís entre tots dos una implícita relació de companyonatge, una callada intel·ligència de víctimes.

-Genoveva...- fa suaument.

-Mani, senyoret- respon ella amb amable eixoriviment.

-Que em faràs, demà, per dinar?

-Ai! el que vostè vulgui, senyoret.

-El que jo vulgui... el que jo vulgui!...- mormola de baix en baix En Llucià. I aquests mots li caminen

cor endins amb un aire diví de novetat, li causen una sensació tan forta, que resta amb la mirada fixa, sense veure res, oblidat del lloc, de l'hora i de la Genoveva.

-El que jo vulgui... Déu meu!... el que jo vulgui!...

La minyona, mentre dura aquest monòleg, s'està plantada en mig del menjador amb una safata a les mans. Guaita el senyor amb una mica d'esverament. Què pot tenir? Li fa por que no demani plats massa difícils, després de rumiar tant. Dues vegades ha estat a punt de dir-li alguna cosa per retornar-lo del seu encaparrament. No gosa. A la fi (la safata plena de vaixel·la li pesa d'una faisó intolerable) es decideix. Diu, amb humilitat:

-Ja ha pensat el que vol, per dinar, senyoret?

En Llucià fa com si es deixondís, i respon, amb una dolcesa infinita:

-Fes el que vulguis, Genoveva.

XVI

En Llucià seu davant d'una tauleta de l'Orxateria Valenciana. L'altíssima volta dels arbres projecta una ombra majestuosa. Corre un aire fresquívol gairebé. Els tramvies d'imperial passen plens de persones gaudint el lleure ben guanyat. Una música ambulat escampa les notes d'un vals vienès. L'orxata és saborosa i gelada. Cau la tarda.

En Llucià xucla àvidament totes aquestes benaurances efímeres. I medita. Es troba, tanmateix, en un oasi de la seva existència conjugal. Però res més que en un oasi. Altre temps, aquesta hora tindria per a ell una beutat perfecta. Ara no, definitivament no: la delícia que començava de sentir llangueix de pressa dessota el pes d'una temor o d'una recordança. Avui és divendres: demà a la tarda hom ha de pendre el tren i presentar-se a Viladrau, davant de l'Adelaida.

Per centèsima volta pretén explicar-se com és possible que un home caut i madur arribi a cometre una bestiesa irreparable. La seva exaltació de típic convalescent li sembla una tragèdia horrible. No renega pas del somni de felicitat que hi concebé, sinó de l'acudit (imbècil!) de creure'l personificat en l'Adelaida.

Vet aquí la dona que havia de fer-li tastar tot el deliri de la passió amorosa; vet aquí la muller posseint, com sa germana Angelina, totes les virtuts domèstiques i, de més a més, l'encís que embriaga i el foc que arravata!

Li escapa una interjecció potent.

D'aquí estant veu amb una exactitud fotogràfica l'època del seu prometatge. Es veu i es sent ell mateix, a Vallvidrera. Es veu i es sent tan bé que s'apunyegaria. Parla amb vehemència, i escolta sempre la resposta que desitja; mira amb il·lusió, i no veu altra cosa que un paradís imminent. Era boig.

Mentre En Llucià s'abandonava alternativament a la còlera o l'enyorança, el temps ha fet un canvi: l'oratge pacífic s'ha convertit en huracà furiós. Les taules resten desertes en pocs segons. En Llucià paga i fuig. La ventada continua amb força creixent i porta gotes de pluja. Els llocs de venda ambulat (plàtans, taronges, gelats) s'han plegat sobre ells mateixos amb un prudent instint de caragols. Un quiosc de periòdics ha retirat cuita corrents el seu cinyell de paperam voleiadís. Un senyor persegueix el barret, que li fuig veloçment i hàbilment, com si fos una bestiola plena de malícia. Baten portes i finestres. En algun lloc hi ha trencadissa de vidres. Els dependents mercantils, vibrants d'entusiasme mariner, fan giravoltar el torn en el qual la vela s'embolica. Els arbres es bressen amb una mena de desesperació dramàtica. El *trolley* d'un tramvia branda a l'entorn del cable, produint un espurneig sinistre.

Les senyores, sota les robes lleugeres, han posat pell de gallina, i experimenten una vaga terror que gairebé les fa córrer.

En Llucià també s'apressa: li fa pena de veure's en mig de la tempesta amb el seu impecable pantalon de franel·la blanca i les seves càndides sabates de lona.

XVII

El dissabte. En Llucià puja a Viladrau per passar-hi el diumenge i el dilluns.

És nit fosca quan hi arriba. Els reflectors de l'automòbil enlluernen la gent que espera a la plaça—fi

del viatge. Hi ha cridada, salutacions, besades, estretes de mà. Al capdavant d'una estona de recerca es troba davant de l'Adelaida i de la seva cunyada. La primera absència es finida: l'unitat matrimonial es refà en aquell moment. En Llucià creu obligat fer alguna demostració afectuosa. Esforça la veu per a donar-li un to enjogaçat i s'atansa a l'Adelaida per abraçar-la. Ella no està per a abraçades. -Vés, home, vés.

Amb tot, En Llucià és convençut de no haver intentat cometre cap bestiesa: a quatre passes d'ell, un marit que arriba ha besat discretament la muller que l'esperava.

No entén aquesta esquerperia de l'Adelaida: creia afalagar-la i resulta que la molesta.

-Aquesta dona resulta horrorosament complicada.

No tant: l'Adelaida no és cap jeroglífic. Si refusa tota manyaguera, és que té pressa per esdevenir una senyora burgesa, en folgada possessió del seu paper. Li sabria greu que la gent recordés que sols fa sis mesos que és casada; li sabria greu, sobretot, fer-la-en recordar amb puerilitats idíl·liques.

Havent sopat, la senyora Montoriol ha dit al seu espòs:

-No facis compliments; si vols anar a fer una partida de billar, vés-hi. No m'esperis: aniré al casino amb l'Eulàlia.

En Llucià obeeix. Estaria content d'aquesta combinació si no fos que augmenta el desconcert de les seves idees. Tanmateix en eixir de casa i sentir-se tot sol en la nit muntanyana, fa un sospir voluptuós.

Ella, mentrestant, s'ha rentat la boca i ha restaurat un xic la seva *toilette*. No ho necessitava: es mou tot el dia amb un encarcament especial que no desplaça un sol cabell ni entela l'esmalt de les ungles.

L'Eulàlia ha tingut més feina que sa germana gran: tota la tarda ha estat d'excursió, i ara s'ha de canviar tota la roba. Al cap de deu minuts ha descendit corrents de la seva cambra, roja i pantejant.

Han eixit al carrer. Fa una nit meravellosa. El cel límpid de muntanya brilla esplèndidament i amb una dolcesa!... Davall seu hom diria que no pot existir ni una pedra insensible.

Colpida per aquesta impressió, l'Eulàlia mormola:

-La carena de Matagalls sembla el llom d'un monstre endormiscat: oi?

L'Adelaida no ha respost paraula. Ha mirat un moment la seva germana amb un esguard que volia dir: -Que n'ets de ximple!

A la porta del saló, l'Eulàlia ha sospirat de nou: -Ja fa pena de tancar-se aquí dins, amb aquesta nit tan formosa!

Ara l'Adelaida ni l'ha mirada: està completament alliberada de romanticismes, ella. És tota satisfeta d'anar al saló. Mentre s'hi encamina es sent una senyora respectable que té el marit als billars i que acompanya la germana soltera perquè es diverteixi honestament. Aquesta funció que ara comença d'exercir l'encanta: hi gaudeix una de les delícies més estimades del matrimoni.

El saló és gairebé ple. Les dues germanes troben aviat dues colles, que els ofereixen seient. L'Adelaida, com és de llei, resta instal·lada entre les senyores casades; l'Eulàlia entre cinc amigues que no arriben a disset anys: cadascuna al seu lloc.

El pianista, jovencell ros que s'engreixa a mesura que avança l'estiu, es posa a tocar el preludi d'una cançoneta francesa. Ix una infeliç *coupletiste* i canta:

«*Ce soir, quand il fera noir, je m'en irai chercher fortune; ce soir, quand il fera noir, je m'en irai au clair de lune...*»

La cançó és molt més tendra que maliciosa; però l'Adelaida comença de creure ofesa la seva virtut, i sobretot la de la seva germana. Es va capficant ràpidament: cada cop la cançó li sembla més plena de perversitats, i la roba de la cantant més escotada. No pot més: s'aixeca. El seu bust sobreix entre els caps de l'auditori. Està roja de preocupació. -Anem, Eulàlia: aquestes coses no es poden veure ni sentir.- L'Eulàlia la mira un moment, esbalaïda, sense acabar d'entendre; i, quan veu que comença de caminar cap a la sortida, la segueix d'esma.

Murmuri general. L'assemblea comenta el cop. La veu de la *chanteuse à voix* gairebé no se sent.

Algunes mares, professionals dels escrúpols, han restat fortament inquietes: no saben quin partit pendrien. Ni el gest ni el vestuari de la cantant els semblen cap cosa impúdica, però la cançoneta les

posa en un compromís feréstec: si de debò és indecent, passen per cíniques o per ignorar el francès.

La inèrcia resol aquests dubtes: ningú no segueix l'Adelaida. De fet, doncs, la seva retirada comença a convertir-se en tema satíric.

Un amic es presenta als billars i conta el fet. En Llucià, cuita-corrents, abandona el joc i surt al defora.

XVIII

Per bé que En Llucià sortí apressadament del Casino, quan fou al mig del carrer hagué de preguntar-se on anava i quina cosa feia. Havia fugit dels volts del billar comprenent que estava servint de resclosa a una allau de comentaris impacients. Altrament no tenia cap ànsia de dormir, perquè es sentia neguitós i capficat. Tampoc volia, a cop calent, trobar-se davant de la protagonista: la conversa que tal vegada hi hauria de sostenir li feia basarda.

A la fi prengué partit: passejaria sota la llum dels estels.

La casa que tenien llogada els seus sogres per a passar l'estiu s'esqueia a deu minuts de la vila, en el camí de Sant Marçal. Aquest camí seguia En Llucià, amb la intenció d'endinsar-se un poc en a boscúria. Però, en ésser en front de la casa, irreflexivament, adreçà els ulls a la finestra de la seva cambra: els porticons eren closos i, a través de les clivelles traspuaven llum.

L'Adelaida, segurament, devia estar apariant la seva persona per dormir. La *toilette* nocturna, científicament complexa, no devia pas ésser acabada: tot just devia haver tingut temps de llevar-se el vestit i de restar en roba de cambra. L'aigua de les ablucions devia escalfar-se en un fogonet d'alcohol. A estones creia oir un trepig mesurat, i veia talment, l'Adelaida anant del tocador al lavabo, descloent estris i ampolletes, fent-se friccions i untaments. Coneixia de memòria totes les incidències d'aquesta hora íntima: feia sis mesos que la presenciava del seu llit estant. Li causava més pena que goig. L'Adelaida tenia el do lamentable de convertir en feixuga litúrgia els seus actes més frívols: la sal i la mel li eren estranys.

Una veu, voluntàriament apagada, tragué En Llucià d'aquella evocació consirosa.

-Pst!... Pst!...

Era l'Eulàlia, recolzada en l'ampit de la seva finestra: en la foscor, blanquejava suaument el seu rostre, els seus braços i la clara brusa que duia.

-Què fas, aquí, a aqueixes hores?- li digué En Llucià de baix en baix.

-Prenc la fresca per llevar-me la sofocació. Ja ho saps: oi?

En Llucià cuidava de fingir una ignorància absoluta, amb l'objecte de sentir una nova versió de l'esdeveniment que l'encaparrava; pero es repensà de seguida i declarà la veritat.

-Sí: Ja m'ho han dit en els billars.

-Ha estat un cop de teatre. Ai! et juro que hauria dat un any de vida per no haver-m'hi trobat embolicada. Fins que hem estat al carrer no he entès ben bé el que fèiem. De seguida m'ha agafat una angúnia i una vergonya!

L'accent ingenu de la donzella, que semblava absolutament segura d'ésser compresa, commogué En Llucià fins al punt d'encomanar-li un gran desig de confidència. A la fi parlaria amb algú a cor obert!... Els llavis se descloïen... Però aquelles esclatxes resplendint en la finestra de l'Adelaida li imposaren reserva: s'acovardí. Només tingué coratge per a sospirar.

-M'ha sorprès molt!... M'ha sorprès molt!...

-I a mi. L'Adelaida no era pas d'aquesta manera!: al revés. Pensa que mentre ha estat soltera s'ha divertit esgarriant la tieta Lluïsa amb mostres de despreocupació. No ho diguis a ningú. Aquest couplet que ha provocat la nostra retirada l'ha cantat ella mateixa cent vegades. El tenim a casa en un número de *Paris qui chante*.

-Sí que és paradoxal, això!- mormolava ell.

Restaren callats uns moments, sense mirar-se.

-Haurem de plegar: si algú passés pensaria que estem conspirant.

Bona nit, Llucià.

La clara silueta s'esvaï de sobte: el marc de la finestra restà tot fosc, i En Llucià es sentí més abandonat que mai.

D'esma continuà pujant entre faigs i castanyers, que entenebrien progressivament la seva ruta. La funció del Casino ja es devia haver acabat, puix que no en venia cap remor de música ni de parloteig: la nit muntanyana resplendia tota pura i deserta.

-Què diferents són les dues germanes!- pensava el malavirat, tot assaborint la negligència graciosa i la fresca vivacitat de la seva cunyada. Per molt que la castiguessin els anys i s'amargués el seu esperit en l'espectativa d'un matrimoni aventatjós, mai no esdevindria una dona eixuta i encarcerada com l'Adelaida: n'estava segur.

-Deus haver badat molt!- deia parlant amb ell mateix. -Quan tenies divuit o vint anys, al teu entorn bé hi devia haver una minyona de disset, com ara l'Eulàlia.

Un record el sobtà. El seu passat no era un erm: una amor hi floria en la llinda mateixa de la joventut. D'això feia vint anys. Els episodis li revenien a la memòria, il·luminats per una claror novella.

El pis primer de la seva casa acabava d'ésser llogat a una nombrosa família estrangera. Els uns deien que era belga; els altres que era italiana. Els dos parers eren mig certs: el cap era belga; la seva muller italiana. En Llucià encara no en coneixia ningú. Però cada vespre, quan ell era al llit i començava a ensopir-se, sentia unes passes ràpides damunt del sostre, enrenou de cadires que es movien, de calaixos que es tancaven. Després, quietud. Finalment dos cops secs separats per un interval breu. Silenci definitiu.

Aviat deduí que els cops secs eren originats per la caiguda d'un parell de sabates. La trepidació del sostre feia suposar que es tractava d'un greu calçat baronívol.

Contra aquesta suposança, En Llucià sabé aviat que la persona ocupant la cambra superior de la seva era una noia de setze o disset anys, de peu exquisidament mesurat. El seu interès fou despert tot seguit. Es colgava al llit puntualment per esperar la irrupció de la veïneta. Els seus somnis d'adolescència, amb l'auxili d'aquella fressa, adquirien una mena de precisió que els feia més saborosos. Damunt del sostre, que sos ulls no cessaven de mirar, una donzella es desvestia.

Naturalment, volgué conèixer-la aviat. Les diverses maniobres que realitzava per topar-la a l'escala, per atrapar-la al balcó o a la galeria, finalment reeixiren: la veié. Era una criatura deliciosa. Bruna, esvelta, en son rostre d'or mat resplendien els ulls, d'una verdor i una suggestió plenament marítimes. La lleugeresa dels seus gestos indicava prou que era ella la veïna de les corredisses nocturnes.

Després de veure-la, En Llucià volgué parlar-li. Però la seva tímidesa exigia, per a fer-ho, una ocasió voltada de secret o cenyida de parences irreprotxables: escometre-la a l'escala, sense motiu justificat, quan tota sola entrava o sortia de casa, li semblava massa comprometedor: la idea d'atansar-se-li al carrer el trasbalsava.

Un diumenge al matí, el seu carrer s'omplí d'un rebombori inusitat. Un tramvia acabava d'agafar una velleta. En Llucià s'abocà a la barana tot just en l'instant que, a pes de braços, l'entraven a la farmàcia. Algun vianant sensible i impulsiu interpel·lava el cotxer amb paraules iracundes. Al voltant del tramvia s'era congregat un aplec de badocs i de comentaristes. L'esguard d'En Llucià resseguí els balcons. En alçar els ulls al balcó de sobre, el seu esguard xocà amb el de la veïneta, que era ple d'interrogacions: segurament acabava d'abocar-se i no havia vist res.

-Què ha estat?- demanà amb una naturalitat angèlica, i amb un deix d'estrangeria en l'accent.

Ell li ho contà amb vehemència excessiva: àdhuc s'atreví a fer unes vulgars reflexions sobre els tramvies i llurs perills.

Tant se val: des d'aquell dia parlaren sovint, adés en l'escala, adés en el balcó. Ell estudiava la manera de multiplicar les avinenteses de conversa; però el seu superàvit de seny i de temor li desfeia de dies els projectes que havia combinat de nits.

Tanmateix tingué pit per a confessar a la seva veïna que les habitacions llurs s'esqueien precisament l'una damunt de l'altra. Ella no se n'estranyà gens: probablement ja ho sabia. Encoratjat, li comunicà que cada vespre, sentia distintament el cop de les seves sabatetes quan queien en terra. Ella rigué de grat, i prometé que les llançaria amb més força que mai. Tal confiança introduí en la seva fantasia un element dolcíssim i torbador. D'aquella hora en avant, qualsevol soroll que es produís en el sostre de la seva cambra, li semblava un missatge clandestí. Al vespre, sobretot, escoltava ansiosament: a estones

contenia la respiració, i els polsos li bategaven amb violència.

Estava enamorat: era evident. I ella no es mostrava pas impassible. Arribaren a escriure's. Malgrat de les precaucions que ell no deixava de pendre per tal de no ésser descobert, el veïnat coneixia fins a quin punt l'interessaven les accions i pensaments de la noia del primer pis. L'Angelina també. Un dia féu a En Llucià una colla d'avertiments, més aviat germanívols que autoritaris. Berta (la noia del primer pis) semblava una excel·lent minyona: contra la seva família no hi havia res a dir; però, es tractava de gent estrangera, d'educació un poc diversa de la seva. Havien viscut a Bèlgica, a Itàlia: demà qui sap vers quin punt partiriem. No li deia pas que renunciés a parlar-li, sinó que obrés amb prudència a fi de no trobar-se obligat a pendre un determini prematur. Almenys convindria que esperés la major edat per a contraure un compromís formal.

Aquesta prèdica, amb tot i la mesura amb què fou feta, trastocà el curs de les seves idees. Malfiances que eren gairebé condormides, a l'encís de la passió creixent, tingueren una revifalla.

Era nit alta i ell no podia cloure els ulls. En la tenebra, els seus pensaments es deformaven d'una faisó fantàstica. A moments es veia convertit en una joguina: tota la família del primer pis es devia haver confabulat per suggestionar-lo enganyosament. Berta representava una comèdia infame. Llavors, en el gran silenci, sentí clarament el soroll d'un balcó que s'obria... Un soroll molt pròxim. Potser era el balcó de Berta. Saltà del llit, es mig vestí i tragué el cap al defora.

Era ella, era Berta, serenament recolzada en la barana.

-On vas?- li digué. -Tampoc vols dormir?

-No. No puc. He sentit com obries el balcó, i he vingut a veure què et passava.

-No res. Gairebé cada vespre surto una estona a orejar-me.
M'agrada.

Els dubtes d'En Llucià tan aviat creixien com minvaven. Contemplar la veïneta en aquella hora, en mig de la solitud del carrer, el commovia; pero el seu magí no cessava de barrinar a propòsit d'aquesta aparició extraordinària. Semblava un truc de dona maligna. Potser formava part d'un pla tenebrós!

Inhàbil per a ocultar les fluctuacions del seu esperit, a mitges paraules confessà a Berta el que li passava. Ella, amb una gravetat quasi pueril, li respongué que la seva germana tenia raó: calia que tots dos reprimissin la fuga de llurs sentiments. Per sa banda era resolta a fer-ho: des d'ara suspenia la correspondència i defugiria les entrevistes. Si anys a venir, quan fossin un home i una dona, seguien estimant-se, llavors seria temps de relligar les relacions.

En Llucià l'escoltava amb una pena pregoníssima, però no trobava pas el crit apassionat que podia aturar aquell torrent de projectes austers. Estava atùit, com davant d'una força fatídica. A penes tenia esma per a mormolar:

-Vols dir, Berta? Vols dir que tot això és necessari?

Aquella entrevista fou, efectivament, la darrera. Ell partí pocs dies després cap a la masia. Quan en tornà, la família belgo-italiana s'havia mudat de pis.

* * *

L'evocació d'aquests episodis el feia enrogir. Els sentia a una distància desesperant i enternidora. Com en un pesombre, la ment li suggeria accions que no podia fer i paraules que no podia dir.

* * *

Era casat. Tenia quaranta anys. La joventut, per primera volta, li aparegué com una festa llunyana i interdita.

XIX

Dos mesos després de tornar de fora, l'Adelaida es declarà víctima d'una malaltia gastrointestinal.

El Dr. Gay la visità repetidament i la subjectà a un règim estret. Ella el seguí amb una fidelitat aferrissada. No s'ajupia mai, volent evitar tota compressió de les vísceres malaltisses. Menjava una llista exigua d'aliments, cuits d'una manera invariable. Bevia aigua d'Evian. Després de cada àpat jeia dues hores, sense rebaixar ni un minut.

Malgrat d'aquest rigorisme, el guariment no venia. Decebuda del

Dr. Gay, consultà el Dr. Roure.

Aquest famós especialista, format a Alemanya, creia que els estòmacs malalts havien d'ésser reeducats. El tractament que els convenia era més aviat de lluita, d'oposició, que no pas de complaença. Després d'analitzar tots els suc i secrecions del seu organisme prescrivgué a l'Adelaida un formidable pla de sobrealimentació: mantega, il·limitadament; cacau amb malt totes les tardes; farines copioses en cada àpat; ous a desdir, rosbif.

Al cap de tres mesos l'Adelaida abandonà el Dr. Roure amb una irritació general de totes les mucoses.

Les experiències fallides la posaven de mal humor, però no li llevaven la fe. Insensiblement, es submergia en una mena de misticisme mèdic, en les pràctiques del qual consumia una aspra fervor teresiana. Entre les amistats i les coneixences descobrí aviat un veritable museu de persones amb malalties parelles de la seva. Foren els seus correigionaris. No cessava d'interrogar-los i fer-los confidències minucioses. Les persones gaudint bona salut no l'interessaven gens: en fugia. El seu marit precisament es trobava en un període de benança física. Això vol dir que no coincidien en res. S'asseien a la taula plegats, però no compartien ni el pa. Ell, en front d'ella, engolia les menges ordinàries amb una mena de vergonya, com volent dissimular la seva gormanderia. Ella el mirava menjar amb un posat de fàstic o de displicència. Llurs àpats eren tristos com una litúrgia funeral.

* * *

Un dia l'Adelaida ha sentit contar els miracles del Dr. Maristany. Els hi ha reportats la seva amiga Ferrer, dona grassa, propaganda vivent. Un any endarrera no assimilava res: era magra i s'aflaquia encara; tothom la dava per morta. El Dr. Maristany l'ha salvada: ara ho paeix tot amb una energia d'estruç i és robusta com una torre.

-Toqui, toqui- diu, tot invitant l'Adelaida a una sèrie de comprovacions tàctils.

-Pegui, pegui- insisteix amb orgull.

I, verament, els cops sonaven a carn magnífica, a plenitud atapeïda.

L'Adelaida sentia com la seva fe es concretava de bell nou a l'entorn d'un nom il·lustre. La senyora Ferrer reia de tot cor, lluint dos rengles de dents lluminoses: semblava un anunci de dentífric.

A tots els malalts de l'estómac i el ventre el Dr. Maristany, invariablement, els ordena que romanguin al llit durant quatre, cinc o sis setmanes, els imposa una dieta làctica i els fa massatge cada dia.

Tota la celebrada ciència del Dr. Maristany consisteix a aquest massatge que hom s'inclina a creure originari del Japó—pàtria, per altra banda, del *jiu-jitsu*.

El Dr. Maristany és un dels metges més lacònics de Barcelona; a penes diu quatre mots en tota la visita. En arribant mormola un Déu-vos-guard: dies, ni això.

-Déu lo guard, doctor- fa l'Adelaida amb una veu fatigada. Prou es deleix per a fer-li innombrables preguntes: no gosa. La severitat d'aquest metge l'inspira un respecte supersticiós.

-Com anem- diu ell, tot levant-se l'abric.

-Bé, molt bé; però tinc la llengua molt blanca.

-Prengui xocolata i la tindrà negra.

Silenci.

El Dr. Maristany s'atansa al llit de la pacient i amb un moviment segur fa córrer avall les flassades. El ventre immaternal de la senyora Montoriol brilla més blanc que el lli de les robes. Al seu damunt hi escampen una polsina lleu. El doctor, en mànegues de camisa, comença el massatge. Ella migclou els ulls. En tota la cambra impera una calma greu. Només s'hi sent un frec tènue suavíssim, com de sedes.

* * *

El Dr. Maristany, després de quaranta cinc sessions de massatge, comunica a l'Adelaida que és finit el tractament i que pot llevar-se quan li plagui. Malgrat de la seva impassibilitat, l'Adelaida frisava per reprendre la vida activa. No esperà, doncs, que li tornessin a dir: l'endemà era llevada.

Hom ha de creure en el Dr. Maristany i en la seva terapèutica, tan eficient com simple.

El ventre no sembla pas el mateix: abans era aplanat i flàccid; ara és turgent. La senyora Montoriol passa belles estones contemplant el prodigi davant del mirall de tres llunes.

El seu marit, excepcionalment admès a una d'aquestes contemplacions, resta bocabadat. No ho hauria dit mai. En el seu magí s'opera una rara associació d'imatges. La confessa? No la confessa? Vol i dol. Sospita que, en el fons del fons, el seu pensament no és gaire lògic. Però què hi fa? Un hom no és segur de res: la vida és plena de misteri. Parla.

-Escolta, Adelaida: ja saps del cert que tot això és efecte del massatge?

-Què vols dir?- respon ella redreçant-se enèrgicament, com qui rebutja una suposança avorrible. - Potser sí que et plauria de veure'm sortir d'un tripijoc per a entrar en un altre de més greu!... Ets un tranquil. No penses més que en tu: la meva salut, el meu repòs, davant de qualsevol il·lució teva, no són res. La paternitat!... Ves a quina hora es desvetllen, al cor del senyor Montoriol, els sentiments de paternitat!... una vocació sobtada: oi? Sents alguna veu interior potser?

L'Adelaida finí la seva rèplica amb una rialleta nerviosa. En Lluçia no respongue un mot. Era la segona vegada que en una conversa conjugal feia explosió el tema de la descendència: calia abandonar-lo.

Els somnis de l'Adelaida, a hores d'ara, seguien una via sobiranament personal. Durant els interminables ocis que li ha imposat el tractament, ha elaborat tot un projecte de vida nova. Vol reingressar en la societat d'una faisó una mica solemne. Resultament arranjarà la casa, fent-hi reformes radicals. Després procurarà crear un saló. Seria estúpid que una dona com ella renunciés a tenir un relleu propi dins la societat barcelonina. En Lluçia (qui ho dubta?) és un esperit mansuet. Ella no ha cessat de punxar-lo per tal de desvetllar-li ambicions, anhels de grandesa... Tot ha estat endebades.

Com a conseqüència d'aquestes reflexions l'Adelaida sol·licita del seu marit l'atorgament d'un crèdit extraordinari. Li fou concedit *ipso facto*, sense regateig de cap mena, gairebé amb una joia íntima.

-Fes, fes... Tot em sembla molt bé- anava dient En Lluçia. Imaginar l'Adelaida enderiada en restauracions i compres li semblava una garantia de repòs; sospitar que s'encaminava a la creació d'un món particular, una promesa d'oblit. La seva divisa actual és aquesta: «Vegetar en la penombra».

Llavors que l'Adelaida contempla el crèdit en les seves mans, el seu coratge defalleix un poc. Havia pensat anar molt de pressa a complir el programa de reformes: ara creu que val més no precipitar-se. Set mil pessetes ben repartides basten per a fer moltes coses.

Passa tres setmanes visitant botigues de mobles i de tapisseria. Apunta preus i fa pressupostos. Pren mesures sense repòs: el seu cinyell habitual, estant per casa, és una cinta mètrica.

Al capdavall d'aquesta febre de càlculs, els seus anhels d'innovació han esdevingut considerablement modestos. Hi ha moltes coses que poden passar. S'acontenta de fer empaperar de nou quatre habitacions; canvia l'entapissat de la sala; escampa arreu una dotzena de coixins virolats i una col·lecció de bibelots, que suren, inconfusibles sobre el to vetust del moblatge.

La major part del crèdit, tanmateix, resta intacte. L'Adelaida resol esmerçar-la en valors. D'aquesta manera pot realitzar tan lentament com li plagui el seu pla de millores. I, si al capdavall no el realitza, tindrà sempre un petit capital a la seva disposició.

Tanmateix, aquesta victòria del seu tarannà avariciós, li deixa una frisança inguarible. Es llança a fer visites. Les persones l'interessen mediocrement: la seva passió se'n va vers les coses.

Gairebé mai esguarda els ulls de la interlocutora: més aviat li observa els peus per valorar el calçat que hi porta, o bé les mans per mor dels anells o bé el pentinat per tal de descobrir secrets de perruqueria. En sortir d'una visita pot fer l'inventari de tots els mobles que hi ha vist, descrivint-los i taxant-los amb una minuciositat absolutament tècnica.

Aquest esport li causava goigs i dolors intensíssims: era la seva raó d'existència.

En Lluçia, mentrestant, feia la viu-viu dins d'uns límits que no li havia assenyalat ningú, però que ell coneixia meravellosament.

Les òrbites de marit i muller eren sòlidament establertes.

Tal com vivien ara podien continuar vivint indefiniblement.

De cop l'Adelaida s'enllità. Dues hores després la febre l'arborava. Era el tifus. Al cap de vuit dies el deliri que s'havia apoderat d'ella cedí algunes estones. Una tia seva s'acostà al llit i digué si no li plauria la visita de Mn. Ramir, el seu confessor. -Vull combregar- respongué. I, amb lúcida vigoria, començà a donar ordes a tothom.

-En Llucià que vagi a cercar un cotxe. La cambrera que avisi tots els veïns i compri una dotzena de candeles. Obriu l'armari, i en el calaix segon, a mà dreta, trobareu una tovallola brodada per a posar-la damunt la gira del llençol. Enceneu tots els llums de la casa i deixeu oberta la porta del saló. Tots vosaltres arrangeu-vos una mica. Tu, Eulàlia, treu-te el davantal.

Confessà i combregà.

-Pel que pugui venir, doni'm l'extremaunció, Mn. Ramir.

Li feren les creus.

Quan tornaren a restar sols els de la casa, ella els preguntava:

-Qui hi havia, per aquí fora?

Li varen fer la llista.

-Ah, vaja! Veig que ha complert tothom. Els veïns han respost. Àdhuc la senyora del primer pis, que pateix tant per a pujar l'escala...

De seguida s'ensopí. Tres dies després, tocant les cinc de la matinada, traspassava.

Llavors que envai la casa l'onada de les amistats i de les coneixences, ja tot era posat en orde. El cadàver, vestit amb un hàbit carmelità, jeia al despatx, convertit en capella ardent.

Una senyora vídua havia pres, *motu proprio*, una missió ascètica. Escometia a tots els visitants dient-los:

-Vingui, vingui: ja la veurà. Ha restat molt bé: sembla que dormi.

De seguida els prenia per la mà, i, vulgues no vulgues, els conduïa davant del cadàver i els obligava a mirar-lo d'aprop.

La mateixa senyora tractava, periòdicament, aconsolar En Llucià.

-Fill meu, no t'ho prenguis així. Ell te l'ha donat: Ell te la pren.

En Llucià no plorava gens, en aquell instant: meditava amb serenitat el caprici d'aquesta afrosa malaltia que feia i desfeia el seu matrimoni.

* * *

A un quart de cinc arribava el seguici al Cementiri Nou. Les operacions del sepeli no foren tan breus com desitjava tothom. La sepultura de la família Montoriol era gairebé curullada: calgué que els enterramorts recollissin les despulles en un recó de l'ossera i deixessin en terra un munt de fustes lamentables.

Gairebé tots els acompanyants decantaren els ulls de la fúnebre maniobra. Alguns els adreçaven al paisatge, cercant-hi una distracció o un encoratjament. No assolien una cosa ni l'altra. Vesprejava, i el fred esdevenia agressiu. Les planures del Prat i del Llobregat, que s'obiraven d'allí estant, eren plenes d'ombra i de malenconia. Una boira grisenca assenyalava el curs ondulant del riu.

Closa la sepultura, En Llucià i el seu seguici davallaren amb pas accelerat fins a l'esplanada on esperaven els cotxes.

Era fosc quan entraven a ciutat. La gentada que omplia els carrers, la lluminària de les botigues, la gran remor dels vehicles, l'arrecerament dels edificis, causaren a En Llucià una mena de confort inesperat.

No gens menys, en arribant a casa abraçà la seva germana amb una emoció profunda. No deia res: sanglotava i les llàgrimes li corrien rostre avall. Potser en tota la vida no s'havien abraçat d'aquella manera, amb tot i haver-se estimat sempre entranyablement.

Els parents i els íntims que encara romanien a la casa, guaitaven l'escena amb el cor commogut, però no en capien la significança. Només l'Angelina, a través d'aquell silenci sanglotant, oïa el confús penediment del germà que torna a la llar després de dos anys de viatge innecessari i ple de riscos.

Sentia una tendresa! I renunciava de grat a la satisfacció d'esperar que ell l'invités amb paraules explícites a reprendre el govern de la casa.

* * *

Des d'aquella hora l'Angelina romangué al costat del seu germà. De bell antuvi es trobà un poc cohibida. Mentre vivia la seva cunyada, havia vingut sovint a visitar-la, però no s'havia posat en contacte amb l'orde interior de la casa. Déu la'n guard! Ara que ho registrava tot, fil per randa, descobria una mala fi de canvis i de novetats.

Consultà, abans de fer-les, algunes modificacions. Un cop hagué comprès que En Llucià no tenia cap afecció especial envers l'estat de coses que creà la seva difunta muller, l'Angelina reinstaurà la tradició íntegrament.

En pocs dies, sense fressa ni ostentació, aconseguí que la casa tomés a ésser la d'abans, la de sempre. Llençols i estovalles eren plegats segons la pauta antiga. Desaparegueren gran nombre de coixins llampants que envaiïen tots els sofàs i cadires. Es suprimí la rigorosa clausura d'algunes cambres, com era la de música i el saló, que l'Adelaida obria únicament els dies de rebre.

Eren els sabons que feia usar l'Angelina? O el sistema de passar bugada? O els ingredients que s'esmerçaven en la neteja domèstica? Àdhuc la flaire peculiar de la casa tornava a ésser la d'abans, la de sempre.

Aquesta restauració de l'ambient afalagava els sentits d'En Llucià. A estones hauria dit que acabava de sortir d'una atmosfera especiosa, com de dormitori tancat o de farmàcia vilatana, per a tornar a una claror benolent i salutífera.

Tanmateix les exigències del dol atuíen o retardaven els efectes d'aquesta trasmudança.

Li hauria plagut de tornar a oir una mica de música. No era possible: el veïnat hauria pres la cosa com a irreverència greu. I ell era incapaç de cercar a gratient un blasme d'aquesta mena. S'acomentà, doncs, amb sospirar prop de l'Angelina i amb comunicar-li el seu irrealitzable desig. Era ben ridícula, aquesta interdicció social de fer música durant el dol! Fóra lleig que, pocs dies després d'esdevenir una mort, la casa mortuòria s'abrandés de rapsòdies joïoses o de vils tonadetes de carrer; però... Déu meu!... un esperit fi i honrat bé sabia trobar una música noblement consirosa que acompanyés la dolor en lloc d'escarnir-la!...

* * *

Dos dies després dels funerals, havent sopat, l'Angelina digué al seu germà:

-Per què no surts o te'n vas a passar una estona a l'Ateneu?

Estava ben pensat, això: abans de casar-se hi anava cada vespre. Es posà l'abric. L'Angelina li raspallava el capell. Quan foren al vestíbul, davant de la porta, En Llucià prengué la claueta del pis i la col·locà a poc a poc en el seu portaclaus.

L'Angelina (capint tota significança d'aquell acte) mirava el seu germà i somreia amb una angèlica ironia.

LA SOSPITOSA VOLUPTAT

En Genís estava de pastor a un mas que s'escau més amunt de Sant Feliu de Codines. Tenia una edat indefinible, àdhuc per a ell mateix. La seva lletjor no era tanta que no traspués aquella bonhomia que és freqüent a freqüent de la imbecil·litat.

Quan es llogà ja va advertir-ho a l'amo: un cop cada mes havia de donar-li permís per a anar a Granollers. No era pas una exigència exorbitant: li fou admesa tot seguit, sense discussió.

L'amo del mas, En Tià, era un home sorrudament lacònic. No tingué esma de preguntar-li què hi havia d'anar a fer, a Granollers. Pensà que hi tenia parents. De fet, tant se li'n donava que fos això com una altra cosa. La qüestió era que complís.

Complia a meravella: ni un cap de bestiar se li esgarriava, ni li prenia mal. Dins la casa no feia mai

nosa: hi vivia calladament i humil com una bèstia de més. Amb prou feines, al pic de l'hivern, gosava atansar-se a la llar i seure en l'escambell que hi tenia assenyalat.

Sortia amb la ramada a punt d'alba; tornava a entrada de fosc. Dormia a la cort mateixa, en un jaç de palla. Hom no li coneixia cap vici. L'amo n'estava content de debò. Havia arribat a lloar-lo.

La mestressa, la Rosa, tan bon punt s'adonà de les mensuals escapatòries del pastor, sentí una incipient tafaneria: què hi anava a fer, a Granollers? Sis hores de camí (tres per a anar i tres per a tornar) no es fan per qualsevol futesa. Comunicà les seves cavil·lacions a la filla gran, l'Anneta.

La filla gran va dir: -Sembla mig tocat. No sé què hi pot anar a fer. Preguntem-li-ho.

-Fuig, dona!- respongué la mare.- No ens ho diria pas. Inventaria qualsevol història i començaria a malfiar-se de nosaltres. Val més que l'espíem. Vejam si descobrim el seu secret.

L'Anneta no trigà mols dies a tenir una conversa amb la pubilla de can Pinells: li contà l'extraordinari costum del pastor. Totes dues es posaren a rumiar. Què hi devia anar a fer, a Granollers?

La pubilla, noia maliciosa, al capdavant insinuà una hipòtesi:

-Qui sap! Potser hi té un embolic... alguna donota...

-Vols dir?- féu l'Anneta badant la boca al compàs d'un astorament progressiu. -Tan lleig com és!

-Ui! Hi ha dones que no miren prim.

* * *

La mestressa del mas, tot anant a mercat a Sant Feliu, trobà una masovera dels encontorns. Parlaren de les collites, del bestiar, dels fills. Finalment la Rosa va retreure el fet inexplicable. La masovera hi digué la seva.

-Jo no estaria pas tranquila. Això em fa olor de cosa dolenta. Vols-t'hi jugar que fa contraban? L'altra setmana em varen dir que a una masia, cap a la banda de Riells, hi ha un amagatall de contrabandistes. Diu que hi entren unes dones primes, i en surten d'allò més farcides. Ves qui et pot assegurar que el vostre pastor no sigui de la colla! Parla-n'hi, al teu home.

La Rosa restà vivament inquieta.

En tornant a casa, cercà el seu marit. Era al camp, a fangar. Mentre l'esperava, confià el seu neguit a l'Anneta. Totes dues, tan bon punt aparegué en Tià, l'empenyeren cap a un recó de la cuina. Amb gran misteri li contaren llurs temences. Semblava que posseïssin algun indici vehement.

-Ja et fum!- s'exclamà l'home. -Una vegada que ensopego el pastor em sortiu amb aquests romansos! Sempre us deixeu entabanar.

Se les tragué del davant dient quatre sentències ofensives per a la mare, per a la filla i per a la generalitat de llur sexe.

Tanmateix l'home no romangué tan indiferent com feia veure. Les inquietuds de la muller i de la filla l'assetjaven estretament: no les podia esquivar. La visible excel·lència del pastor podia, fet i fet, no ésser altra cosa que una estratagema per a despistar sospites. Que tingués una *lloca* a Granollers, tant se li'n donava; pero la idea del contraban, diastre!, no l'assossegava pas. Podia agafar-s'hi els dits sense com va ni com costa. Sol·licità parer del secretari de l'Ajuntament, que tenia fama de persona honrada i saberuda.

-Quins dies sol anar a Granollers?- li preguntà.

-Crec que sempre s'escau a primer de mes.

-Doncs, si hi va sempre el mateix dia, pot ésser una cosa diferent de les que penseu vosaltres. Qui sap si aquest minyó ha comès un delictes i, mentre li segueixen causa, ha de presentar-se al Jutjat un cop cada mes!... No fóra res d'estrany. Mireu, fem una cosa: jo, per la meua banda, escriuré al secretari del Jutjat, que és amic, i, si hi ha res, m'ho dirà; vos, mentrestant, feu-lo seguir: això us costarà poc.

Dit i fet. Precisament el dia 30 de setembre el pastor anuncià que l'endemà aniria a Granollers. En Tià, al vespre, va conjuminar l'espionatge. El faria seguir pel seu fill petit, un marrec de tretze anys, llest com la guineu i caminador com cap n'hi hagi.

-Amaga't bé, Joan. Mira de no perdre'l de vista, però no t'hi acostis massa. La farem bona, si

t'atrapava! Aquesta nit pots dormir tranquil: jo vetllaré. Tira't sobre el jaç amb espartenyas i tot.

En el vell rellotge de la casa havien tocat les tres de la matinada. En Tià va sentir com llevaven la barra d'una porta forana. Era la de la cort: no calia que ho mirés. Cridà en Joan, qui, d'un bot, va plantar-se a l'aguait vora el portal del barri. Quan el pastor havia desaparegut dreuera avall, eixiren pare i fill amb una cautela considerablement exagerada. Parlaven en veu molt baixa.

-Apa, Joan. Ull viu! Ja portes l'esmorzar? No tindràs pas por?

-Fugiu, home!

El vailet havia rebut amb passió aquella comanda extraordinària. Les ànsies d'aventura que flotaven, imprecises, en el seu imaginar d'adolescent, ara es congriaven al volt d'una actuació concreta. Hi havia un principi de perill, un fons de sorpresa, la nit, la presència d'un crim inesbrinable...

-Ja hi som - mormolà el marrec en començar la persecució. I una tènue esgarrifança li seguí tot el cos.

En l'enorme silenci sentia els còdols que s'esllavissaven sota les passes del pastor. Ell curava de posar els peus en les vores, damunt la pols o damunt les clapes d'herbei, per tal d'esmoreir el seu trepig. De tant en tant aixecava els ulls. Els ombrívols brancatges s'estenien i aprimaven sobre el firmament: hom veia els estels entre les fulles, com uns fruits batejants.

Travessà un fondal on creixien pollanques i falgueres; una alenada humida li besà el rostre.

Algun cop s'aturava per escoltar les passes del pastor. El cor li anava de pressa: semblava que li glatis a la gorja.

Llavors que l'alba aclaria el camí, les emocions d'En Joan se simplificaven força. La rara embriaguesa que li havia encomanat la tenebra, s'esvaïa sobtadament. L'espionatge esdevenia més fàcil. Caminava amb una joiosa descurança. S'ajupia per beure en les fonts, gosava llançar rocs a unes granotes cantants en un safareix.

A quarts de set entraven a la vila de Granollers. El vailet sentí una impensada angúnia: la gent no descobriria la seva missió persecutòria? Tot i això, la seguia complint sense defalliments. Voltaren una colla de carrers. El pastor s'aturà un moment en una fleca: en sortí de seguida amb mitja lliura de pa. Després comprà a casa l'adroguer alguna cosa que, de lluny, hom no podia endevinar. Encara féu parada en una taverna. A peu dret esmorzà i begué deu cèntims de vi. El vailet, del carrer estant, no el deixava d'ull.

Finit l'àpat, el pastor adreçà les seves passes vers una barberia. En Joan arribà a temps d'arrimar-se a la porta i sentir com el saludaven. Hom comprenia que era client antic. L'afaitaren i li tallaren els cabells. En acabat li passaren pel cap un d'aquells enormes raspalls cilíndrics que el barber fa girar amb totes dues mans. El pastor exhalà un profund sospir que arribà clarament a oïdes d'En Joan. La *toilette* era enllestida. El pastor pagava la despesa feta. El vailet apretà a córrer fins a la cantonada més propera. Pensà que s'acostaven els moments tenebrosos. El presumpte criminal faria adés alguna cosa reveladora.

Estava tip, afaitat i clenxinat de fresc. La precoç intel·ligència del minyó s'inclinava a témer una amor clandestina.

La seva expectació fou successivament burlada. El pastor prengué el camí de retorn. Al cap de tres hores i mitja eren a la masia.

Tan bon punt el vailet s'esquitllà dins la casa, tots els seus l'enrotllaren.

-Què has vist?

-Què ha fet?

-On s'ha deturat?

El noi contà la història amb nombre de detalls ociosos.

-Res més? Vols dir, que no has badat? Vols dir?

Les dones no ho podien creure. Havien viscut massa dies amb l'esperança d'esbrinar un misteri esborronador. Els simples esdeveniments que els reportava En Joan les indignaven gairebé.

En Tià es decantava de nou vers l'optimisme. Sabia ja per confiança del secretari, que al Jutjat de Granollers no coneixien ningú amb les entresenyas del pastor. Estava frisós per a sortir de dubtes.

Cridà el pastor i entrà vigorosament en matèria.

-Genís, estic content de vós; però, vatua Judes! si no m'expliqueu pel clar el que us porta a Granollers, us ben juro que a casa no hi fareu gaires dies!...

-Vaig a tallar-me els cabells- respongué el pastor amb un poc d'esporguiment.

-I ara! Per a tallar-vos els cabells, heu de fer sis o set hores de camí? Que no hi ha barber, a sant Feliu i a sant Quirse i a Castellersol?

-És clar, que n'hi ha... però no es igual... no és igual...- deia el pastor, somrient amb una vergonya pueril, -A Granollers, quan acaben, em passen pel cap aquell raspall que sembla un corró... Em fa un plaer, una delícia!... M'hi fonc.

En Tià no era un psicòleg massa fi; però els trets d'aquell rostre expressaven una recordança tan indiscutiblement dolça, tan palesament voluptuosa, que els dubtes li fugiren tot d'una. Rondinà encara, amb sornegueria:

-Vaja! Alabat siga Déu!

I se n'anà a l'encontre de les dones, alegrat per la selecta idea «d'esbrincar-les».

LALÍ

La Isabel era una dona dolcíssima i poruga. El seu marit, l'Ignasi, era comissionista, i viatjava gairebé tot l'any. Ordinàriament mostrava un gènit aspriu i malagradós. Trobava invariablement detestable la cuina dels hotels; els llits, incòmodes; els criats, negligents. Dins del vagó, es barallava amb els revisors i ofenia les opinions polítiques de tots els seus companys de viatge.

La llar, en canvi, l'enternia qui-sap-lo. Les curtes temporades que hi passava eren una treva d'optimisme. Tot li plaïa. La seva boca no cessava de lloar les gràcies i providències de la muller. Plegats anaven al teatre i a tota llei d'espectacles; xisclaven a chor en el *water-schut* i en les muntanyes russes; si n'era temps, es banyaven a la Barceloneta. Dins de casa, jugaven a fet.

En el veïnat hi havia persones que envejaven la fortuna d'aquesta muller, qui servava, a despit del temps, un marit amorós i enjogassat. D'altres, en canvi, se n'apiadaven sospitant que l'Ignasi, per aquests mons de Déu, no era víctima de cap enyorança irremeiable.

La Isabel i l'Ignasi tenien una filla. L'havien batejada Eulàlia, però tothom li deia Lalí. Aquest nom, vaga onomatopeia de trompeta militar, li esqueia força: suggeria una idea prou exacta del seu tarannà abrivadíssim i desconcertant. La bonesa permanent de la mare i la manyagueria periòdica del pare eren una atmosfera gens a propòsit per a esmenar-la. Lalí, a set anys, era una criatura insuportable.

La seva mare, entre planys abundosos, retreia, vingués o no vingués a tomb, dues malifetes perpetrades precisament en aquesta edat, aurora de la raó.

Una d'elles esdevingué en una botiga de la Tapineria. Mare i filla hi eren per a comprar unes sabatetes a Lalí. El dependent s'entossudia en fer-li acceptar un calçat evidentment desmesurat. -Ha d'ésser un parell més petit- li advertia la mare. A la fi, bo-i-rondinant, el dependent abastà un parell de sabates d'un número inferior, intentà emprovar-lo a Lalí, i, de seguida, amb certa pedanteria professional, digué:

-Ho veu, senyora? No li entra. Ha de pendre el parell que jo li ofería.

Amb una gran amabilitat, la Isabel pregà que li deixés fer una temptativa a ella. Estirà ben estirat el mitjó, aconseguí que la nena posés el peu com calia, i la sabata lliscà suaument, sense violència. El sabater insinuà un somris de compliment: s'endevinava, però, que estava una mica vexat. Lalí, que havia romàs tota encongida, es redreçà llavors, i, mirant de fit a fit el sabater, exclamà, amb una veu d'espiguet immensament sarcàstica:

-Ho veus, que n'ets, de ruc?

Un altre dia la Isabel gosà presentar-se amb Lalí a casa de la seva cosina Mercè, que celebrava el seu sant. Hi havia molta de gent. La conversa, però, no resultava tan intensa i joiosa com calia: un

ensopiment enutjós s'emparava a poc a poc de l'assemblea. Lalí, doncs, fou acollida per tothom amb un interès exagerat: tothom la prenia com a pretext per a eixir d'un mutisme que cuidava esdevenir absolut. Lalí responia amb llenguatge desimbolt totes les interpel·lacions que se li adreçaven.

-I que és eixerida!- deia l'un.

-Quin temps li té?- demanava l'altre.

-Només set anys! Ara, vegi! Qui ho diria!

Un chor de lloances percutia l'ambient de la saleta. Es retreien dites i acudits d'altres infants; es feien comparances. La conversa prenia volada. Un jove que havia romàs en col·loqui a part amb una senyoreta molt il·lustrada (mecnògrafa, precisament), s'adonà que la seva actitud començava a desvetllar una atenció excessiva.

Abandonà polidament la seva interlocutora, i, girant-se vers Lalí, digué quatre frases sense solta. Era papissot. En sentir-lo, la boca de Lalí inicià un somriure burleta, que ràpidament va difondre's a tots els trets del seu rostre vivacíssim. La seva mare, que no cessava de vigilar-la, li adreçà unes mirades que volien dir: -Per l'amor de Déu, Lalí, calla! Calla! No em comprometis.- Tota la força expressiva i implorant d'aquelles mirades fou inútil. El jove continuava dient coses a Lalí i maldant per fer-la enraonar. Al capdavall ho aconseguí. La nena digué, signant-lo amb el dit per esvair tota llei de dubte: -Ai! Aquest jove parla aviciat!

Encara que aquestes dues fossin les entremaliadures que la Isabel contava amb preferència, no eren les pitjors, ni menys les úniques: cada dia en feia alguna de grossa. La Isabel es desesperava, gemegava, sospirava: -Aquesta filla serà la meva mort!- Però no tenia coratge per a pendre cap determini seriós. El marit, quan llegia les afligides cartes de la muller, no en feia gaire cabal, coneixent com coneixia el seu natural impressionable i poqueta cosa. Creia tenir una filla una mica eixelebrada; però aquesta circumstància més aviat l'afalagava que el captenia. Déu l'en reguard, d'haver tingut una noia bleada!

Un dia, tanmateix, veient les coses de prop, canvià de parer. Les festes de Nadal que havia de passar alegrement al costat dels seus, foren emmetzinades per la visita del director d'un col·legi de nens.

El director li presentava un veritable memorial de greuges. Sembla que Lalí, de la galeria estant, pertorbava els jocs dels nois que es desenrotllaven a un pati proper. La seva dèria consistia a dominar tots els alumnes, fent-los fer les evolucions que ella comandava a crits. Algun cop el seu imperi era reconegut, i les coses marxaven passablement; però llavors que els infants no la volien creure, s'enfurismava de tal manera que encontinent començava a insultar-los i a llançar-los terra dels testos, provocant un rebombori indescriptible.

L'Ignasi, irritat, cridà la seva filla per renyar-la davant del director mateix. Lalí comparegué amb l'esguard serenament desvergonyat. Quan el seu pare es disposava a obrir la boca, el director li posà la mà damunt del braç.

-Permeti'm. La meva professió consisteix precisament a educar, a corregir, a esmenar les naturaleses puerils.

Amb veu profunda i amb entonació pedagògica, adreçà a Lalí una exhortació una mica barroca: hi blasmava llargament els excessos de paraula i d'obra; atorgava al sexe femení una missió de tendresa, de pau i de concòrdia; retreia, finalment, l'immortal exemple de santa Teresa.

Lalí havia resistit el sermó a peu dret, sense bellugar-se. El director l'esguardava amb esguard sol·lícit i investigador. Què en pensava, d'aquesta lliçó moral? Tanmateix havia colpit el seu cor infantívol? No sentia un intern floriment de propòsits d'esmena?

Cal creure que no. Lalí recordava una sessió del Senat la ressenya de la qual fou llegida anit, en veu alta, pel seu pare. Digué:

-No me ha convencido su señoría.

I, corrents, va fer-se fonedissa.

El director s'alçà automàticament de la cadira. L'Ignasi l'acompanyà vers la porta mormolant excuses i projectes de càstig. Va anar de poc que no li escapés el riure: el cop de Lalí feia gràcia.

Feia gràcia, però revelava un desvergonyiment perillós. Resolgué de tancar la seva filla en un pensionat.

La Isabel, un cop sola, romangué trista, però assossegada. La resignació trigà poc de temps a visitar-la. Al seu volt hi havia una quietud, un desenfeinament!... Hauria dit que tornava a ésser en els primers anys de matrimoni, abans de la maternitat: la seva única raó de viure consistia altre cop a esperar les irrupcions, efímeres i arravatadores, de l'Ignasi.

L'hivern s'escolà pacíficament. L'estiu suscità un problema. Calia treure Lalí del pensionat. Marit i muller acordaren que la millor cosa fóra trametre-la a l'avi patern, que vivia en un mas, a mitja hora de Reus. L'isolament i la solitud camperoles tal vegada ablanirien el seu gènit. De més a més, els perills del camp els semblaven menys paorosos que els de la ciutat.

Fins que Lalí féu disset anys, aquest règim mixt (hivern al pensionat, estiu a la masia) reeixí mediocrement. Les monges del col·legi no arribaven a reprimir les rauxes de Lalí, però se'n defensaven amb astúcia i energia. L'avi era talment seduït per la seva néta, que tolerava benignament totes les malvestats que comportava la seva trepidant presència. Les gallines mortes a cops de roc, els ous esclafats contra les parets, els gossos nafrats, les hortes devastades, al capdavant li apareixia com l'hecatombe deguda al divinal eixoriment de la noia.

Un estiu aquesta mena de normalitat fou alterada per un succés absolutament nou. La Isabel rebé un telegrama del seu pare que deia:

«Lalí desapareguda. Temo sigui Barcelona amb jove de can Rosell. Estic desesperat. Obre enquesta.»

La mare, després de sanglotar a bastament, sortí al carrer sense saber on anava. D'esma es dirigí a l'estació de França: passejà pels molls; interrogà els empleats. Un d'ells li assegurà que aquest matí havia vist una noieta d'uns quinze anys, rossa, prima, enravenxinada, amb dues trenes penjants damunt l'esquena i un canotier de palla verda. En escoltar l'evocació del canotier, la mare hagué d'arrambar-se a un vagó per no caure esblaimada: la seva filla era a Barcelona.

Així que fou retornada sortí de l'estació i se n'anà a casa per tal de madurar un determini. Pel camí va deturar-la un gran amic de l'Ignasi. Després de demanar-li noves del seu espòs, afegí: -Per la seva filla no li'n demano, perquè acabo de veure-la al Pla de la Boqueria.

La Isabel hagué de vèncer un tremolor que amenaçava tirar-la a terra, i mormolà d'esma, gairebé afònica:

-Ah! sí... És fàcil...

Cuidava preguntar-li: -Sola o acompanyada?- Però capí a temps la delatadora transcendència d'aquesta pregunta, i tractà de pendre comiat immediatament.

Al cap d'una hora d'ésser a casa pregant la intercessió de tots els sants i santes per a la reconquesta de Lalí, Lalí comparegué. No venia amb el cap cot, ni amb els ulls entelats de llàgrimes; tampoc reté el cos amb defalliments de culpable, ni abraçà els genolls maternals amb un anhel de perdó: el seu posat era d'assegurança. Quan la mare, tota trontollant i gemegant, anà per abraçar-la, va dir:

-Mamà, estalviem escenes. Sé que acabo de fer un disbarat; però no es capfiqui: abans d'una hora vindran a demanar-me.

Ajudà la seva mare a seure en un sofà, i cridà la minyona perquè li fes una tassa de til·la. De seguida va tancar-se a la seva cambra amb pany i clau.

La pronòstiga de Lalí no trigà a complir-se. Un senyor d'aspecte honorable va presentar-se a la Isabel sota el nom de Jaume Rosell. Li contà que tenia un germà de nom Jordi, que feia dos mesos que vivia en una masia prop de Reus. No hi vivia per gust, sinó a desgrat per guarir d'una colla de malalties indiscutiblement engendrades per la disbauxa i el desori. Adés, que tot just s'iniciava la seva convalescència, conegué Lalí. S'engrescaren... i avui, en el primer tren han vingut plegats a Barcelona. El seu germà li ha pregat que anés a demanar la mà de Lalí; però ell no es veu amb cor de complir semblant comesa. El seu germà Jordi és un tarambana, un tabalot, un tros de carn objecta. No té salvació física ni moral. Val més, infinitament més, que, de comú acord, tractin de separar-los que no pas que consentin una unió monstruosa. La seva honradesa no li ha permès d'usar un altre llenguatge.

En Jaume Rosell ha estat digne i patètic. La Isabel li estreny la mà amb gratitud i una emoció que, encara que fossin expressables, ella no les podria pas expressar.

Una porta s'esbatana i apareix Lalí. Diu: -Aquesta noia de la qual vostè parlava suara sóc jo. Jo sóc Lalí, i desitjo dir-li a soles quatre paraules.

La mare, es retira com si acabés de rebre un manament inexorable.

Al cap de dos minuts li diuen que ja pot entrar. Aleshores En Jaume Rosell fa aquest raonament:

-El que m'acaba de comunicar la seva filla és tan greu, que em veig obligat a canviar de parer. Fóra convenient casar-los. Sí, fóra convenient. Però no de seguida. No: cal que prèviament fem un assaig: cal que provem fins a quin punt el meu germà sent vocació d'home honrat. Li aconsello que tanqui la seva filla en un pensionat. Mentrestant jo exhortaré En Jordi perquè reprengui el bon camí. Si d'aquí a un any la seva conducta és honesta i la seva salut és satisfactòria, els casarem. Aprova aquest pla, senyora?

-Sí... vostè mateix...- gemegà la Isabel.

El visitant es retirà parsimoniosament. Era un home d'uns trenta cinc anys, ben rasurat, ben vestit, traspuant en tot una visible aspiració vers l'estil britànic. Era, innegablement, un home honrat. Tanmateix, en les seves paraules i en els seus gestos hi havia un xic d'afectació. Sentia amb claredat les suggestions de la consciència, però així mateix escoltava una veueta interior que li deia: -Manoi, que ho interpretes bé!

No hi fa res: la Isabel, que no té prou serenitat per a esbrinar aquests matisos, l'ha judicat favorablement: resta un poc alleujada. Almenys té una norma de conducta, un programa. Surt amb la noia, lloga un cotxe i es presenta al col·legi. La noia hi roman, i ella torna a casa. Entre dos degotissos de llàgrimes, escriu al seu marit, que precisament a hores d'ara viatja per la república de Colòmbia.

Jaume Rosell tenia cura d'enviar mensualment a la Isabel una mena de report policíac relatiu a la vida que menava el raptor de Lalí.

El del primer mes deia: «Excel·lent conducta. Es colga a les deu de la nit; es lleva a les set del matí. No pren cafè ni alcohol. Treballa al meu despatx. Li he encarregat la secció de correspondència».

El del segon mes, deia: «Confirmo el precedent.»

El del mes tercer contenia aquests mots: «L'he atrapat bevent una copa de cognac. Començo a malfiar-me. M'ha promès de no tornar-hi. Veurem».

El quart report era així: «Hi tornem a ser. Ha fet fonedís l'import de dues lletres. He descobert un amagatall d'ampolles de cognac al seu armari. Passa la nit fora de casa. Deixem tota esperança. Negoci perdut».

L'altra notícia que va rebre la Isabel era insuperablement nefasta: Jordi Rosell havia mort. L'esquela mortuòria era en les seves mans, sota els seus ulls. -Quan Lalí ho sàpiga!- Ella no es veia amb cor d'assabentar-la personalment d'aquest malastre: temia una escena aclaparadora.

Li escriuria... No: tampoc. El seu estil epistolar era incapaç de graduacions preparatòries: si agafava la ploma li ho diria tot d'una.

A la fi, la seva imaginació, torturada, ensopegà amb un procediment subtilíssim: embolicà bombons amb l'esquela mortuòria.

-Quima! Vesteixi's i vagi a dur aquest paquet a la senyoreta. Pregunti-li com està i si vol alguna cosa.

L'ominós paquet va produir instantàniament el seu efecte: Lalí, sense temps de tastar un sol bombó, sabé la mort del seu possible marit.

No es trasbalsà gens ni mica. Esguardant la nova des d'un punt de vista estrictament pràctic, va dir a la minyona:

-Ah! En Jordi és mort! Doncs jo què hi faig, aquí dins? Ja pot dir a la mamà que demà sens falta vingui a recollir-me.

LA FORTUNA DELS MOLINES

Abans de la guerra, En Jordi Molines treia de la seva fàbrica de gèneres de punt un profit mediocre. I volent, de totes passades, arreconar cada any algun miler de pessetes, la seva llar tenia un aire força elemental i la seva família—muller, fill i filla— feia la viu-viu amb una llangor malencònica.

Menjaven a bastament, mes sense fantasies. Anaven al cinematògraf un cop a la setmana i al teatre un cop al mes. Tenien una minyona per tot. La Natàlia, la filla, duia capell sempre que sortia al carrer; la seva mare en comprava un cada temporada, però no el solia dur amb persistència. Si li calia fer alguna cosa dins del seu barri, al·legant pretextos variats, usava mantellina. Totes les robes de la muller i la filla es feien a casa, amb auxili d'una cosidora de poques pretensions.

La guerra enderrocà tot aquest sistema prudentíssim. La fàbrica Molines experimentà de sobte un increment de feina absolutament fora de llei. Quan, arribada l'hora del balanç, En Jordi verificava en xifres radiants l'importància exacta del benefici, sentí una mena d'embriaguesa que el trasbalsà de cap a peus. No solament era esbalaït del que tenia, sinó de la enormitat del que podia tenir. «L'any vinent - mormolava- faré tres vegades més.»

Al retornar a casa, la seva veu pregonà amb entusiasme l'esdeveniment d'una edat d'or.

-Dues centes mil pessetes, benefici net! Dues centes mil, benefici net!

Altres temps, per cap cosa del món hauria deixat anar davant de la família la xifra exacta del seu guany. Si la muller li demanava directament, ell mentia, deia una xifra més petita de la veritable. Aquesta ocultació li semblava profundament salutífera. Per la seva virtut, evitava que la imaginació naturalment pròdiga de Rosa, sa muller i de Natàlia, sa filla, s'engegués per viaranys perillosos. De més a més, el seu posat d'home poc sortós li servia per inculcar al fill una moral austera i per a repel·lir amb energia les seves peticions pecuniàries.

Avui no tenia forces per a fingir. Prou havia fet callant fins ara la pluja de comandes ultrapirenenques que queien sobre el seu despatx. Es sentia freturós de comunicar la seva joia; moriria si no ho feia.

-Dues centes mil pessetes, benefici net!

El seu crit estentori retrunyí en tots els àmbits del pis i àdhuc s'escampà pels celoberts. Sense adonar-se'n, pare, muller i fills es besaven i s'abraçaven, amb llàgrimes als ulls. Hom diria que el senyor Molines tornava de fer fortuna en qualque terra equatorial eriçada de perills. Estava content, boig, delirant.

Alguna cosa sospitaven la mare i els fills, però la declaració entusiasta d'En Jordi els féu entreveure un panorama que no gosaven esguardar ni en somnis. La família s'abandonà durant llarga estona a una xerradissa incongruent. Ànsies, projectes, enveges, il·lusions, tot el bagatge impulsiu que adés portaven en llurs dintres, sufocat per la sordidesa de l'ambient, ara esclatava amb tumult. Ningú tenia prou serenitat per exposar amb orde el que volia.

A la fi, en mig de l'aldarull, el pare féu una proposta.

-Anem a sopar fora de casa, a un bon restaurant, voleu?

Per començar la vida nova tots trobaren bé la proposta paterna. Les dones es travestiren amb una rapidesa sense exemple. Als set minuts eren disposats a sortir de casa.

-Beurem xampany? - preguntà la noia.

-Tant com en vulguis, filla- respongué En Jordi, amb una veu profundament commosa.

II

Les previsions d'En Jordi s'acomplien. L'any 1916 era segur que triplicava els beneficis del 1915. A corre-cuita havia construït uns coberts de ciment armat, per a encabir-hi telers nous, adquirits els primers mesos de guerra. Cercà un home intel·ligent, que de temps coneixia, i li encomanà la direcció immediata de la fàbrica. D'aquell instant, sota la pressió de la família, començà a fer temptatives per a llevar-se tard. L'ideal era romandre al llit fins a les nou del matí, esmorzar amb calma, fullejar els diaris, i, cap a les 11 hores deixar-se caure a la fàbrica. Com era difícil tot això! Invariablement es desvetllava abans de les sis. La Rosa no trigava tampoc a deixondir-se. Conversaven uns moments. Ella deia aviat: «Apa, provem d'adormir-nos. No podem llevar-nos tan dejorn!». Era debades que reflexionessin sobre els deures de llur novell estat. El matrimoni s'estava girant de l'una a l'altra banda sota els llençols... A quarts de vuit, En Jordi no podia ja contenir-se. El neguit l'arborava. Saltava del llit, prenia el desdejuni i se n'anava a la fàbrica.

Malgrat d'aquests rampells matinals, hom pot dir que En Jordi menava una vida més senyorívola que abans. La Rosa i la Natàlia a les tardes, vulgues no vulgues, l'arrossegaven a passeig, a algun espectacle o a compres.

Fruïa contemplant l'adalerament joiós de la muller i de la filla; però no sempre estava tranquil. Després d'haver pagat unes quantes factures fortes, li calia reveure els seus llibres, els comptes-corrents dels bancs i obrir la caixa per a constatar de nou el fet de la seva riquesa i pendre coratge.

La muller i els fills semblaven d'una altra raça. Despenien el diner amb fuga, sense recances. A més, contestaven vigorosament les recomanacions temoregues d'En Jordi, retraient-li el programa que ell mateix s'havia traçat. Ell havia dit: «Gastarem una cinquena part dels beneficis i el restant, a recó». Traspassaven aquest límit? amb prou feines hi arribaven.

Entre les mil millores que la família Molines havia introduït en el seu viure, una n'hi hagué que va commoure el veïnat. Feia quinze anys que habitaven un quart pis del carrer Gran de Gràcia. Esdevingué que el principal de la mateixa casa restà desllogat; després d'un ràpid conciliàbul celebrat amb la seva senyora, En Molines el deixà llogat. La notícia s'escampà amb una rapidesa elèctrica, fent sospitar un tornaveu actiu com ara la portera.

Quan arribà el dia de la mudança, als ulls dels veïns els mobles descendien d'un a un; però, interiorment, cada veí sentia que allò era una ascensió miraculosa. El xafardeig a les entrades i les botigues era en el seu període àlgid.

Aqueix canvi de pis havia estat sempre un dels somnis més estimats de la senyora Molines. Prou podien anar a raure a un carrer més aristocràtic que el d'En Salmeron; però l'emoció de victòria no seria pas tan intensa com ara. En aquest carrer els coneixia tothom. Tothom estava en condicions de mesurar la significança de cada cosa que feien.

III

1917. Els Molines eren al segon any de llur encimbellament. La benanança s'havia fet normal. Ningú —tret del cap de casa— desconfiava de la Fortuna. Tots la consideraven com un do perpetu que ja no els podia fer falta.

La Rosa i sos fills seguien experimentant una goluderia infinita per gustar totes les grandeses del món, però ja no patien aquella frisança rabiosa dels primers mesos. Llurs anhels començaven de coordinar-se i d'especialitzar-se. Cadascú tenia el seu ideal. La Rosa apreciava el luxe en el vestir, damunt de totes les coses. Es migrava davant dels aparadors de joieria i en el cinema. Aquells moblatges espetarrants, aquells vestits fastuosos!...

La noia, com la mare, frisava per assolir una *mise en scène* que cridés l'universal atenció. De més a més, es dalia per tota llei de locomocions. Volia muntar a cavall; el trajo d'amazona li suggeria mil cabòries saboroses. De seguida, l'automòbil; es repenjava al braç del seu pare i li feia veure amb prolixes raons la necessitat urgent d'adquirir-ne un, d'automòbil. Llogar un taxi de tant en tant, com feien ara, més aviat era un senyal d'impotència que una patent d'aristocràcia. En Jordi se la mirava amb una mescla d'espant i d'admiració. Com diables s'ho feia aquella minyoneta de setze anys per penetrar-se tan de pressa dels aventatges i possibilitats del canvi?

El fill de la casa, l'hereu, tenia unes aficions més complexes que les de sa mare i àdhuc que les de la seva germana. Els esports el seduïen, de dies; el music-hall, de nits. Cregué que estava obligat a seguir una carrera, i després d'una discussió, que submergí son pare en un mar de dubtes acerbs, es matriculà en el curs preparatiu de Dret.

Cadascú feia sa via. Aquesta normalització, no gens menys, féu que les persones de seny s'adonessin d'una colla de fets que en els primers mesos els eren imperceptibles.

En aquest instant, per exemple, tot invita a una recapitulació als esposos Molines.

La noia havia sortit a passejar amb la *miss* —feia dos mesos que en tenia de miss.— El fill tampoc era a casa; havia telefonat que no l'esperessin a dinar. Marit i muller s'estaven asseguts, en sengles cadires de braços, fent la digestió.

Quan la cambrera finí de desparar la taula, ella digué:

-No t'has adonat, Jordi, de la retirada dels Garriga?

-Prou.

-Ja no ens visiten ni un cop al mes. Mira que jo insisteixo perquè deixin sortir les seves noies amb la nostra, com abans... No ho puc aconseguir. Sempre hi ha alguna cosa que els priva de deixar-la venir... Sembla mentida el que pot l'enveja!

-Rosa, compte amb els judicis! Ell, En Garriga, va fer-me l'altre dia una confessió molt franca. Va dir-me: «-No estranyis que no anem a casa teva amb la freqüència d'abans i, sobretot, no ho interpretis malament. Ni la meva dona ni la meva filla no poden seguir les teves».

-No sé per què.

-Això mateix vaig dir-li jo. Però ell em va fer aquest argument:

«-Tu saps tan bé com jo que no podem llançar-nos a sortir en cotxe cada diumenge, ni anar als teatres cada dos dies, ni berenar totes les tardes al Royal, com feu vosaltres. Tampoc estem en condicions de fer-nos un *trousseau* que ens permeti canviar de vestit com uns transformistes...»

-Però, que han hagut de pagar alguna cosa quan han sortit amb nosaltres? L'Anneta, no ha estat sempre com una convidada a casa? No els entenc.

-Jo sí. Precisament aquest paper d'eterns convidats és la cosa que no els agrada.

-Orgull: tot això és orgull.

-Potser no, dona; potser no. És versemblant que procuri retirar-se una mica de casa nostra per motius d'*higiene* —com deia ell— per mantenir la moral de la família. Ara que em vaga per pensar en aquestes coses trobo que té raó. Jo, en el seu cas, faria el mateix.

-Vaja, doncs: tu i ell fileu massa prim. Per naps o per cols jo em passo la vida sense rebre més visites que les dels teus parents... i ja saps per què...

-Ha vingut a trobar-te l'Enric aquest matí?

-Sí, noi, sí. Es creu que tinc una influència decisiva i vol que l'ajudi.

-Que s'ho tregui del cap. Jo no li deixo les cinc mil pessetes encara que me'n respongui amb la vida... No m'he tornat ximple.

-I l'oncle Joan no ha tornat a demanar-te res?

-Calla! No me'n parlis. He hagut de donar-li tres centes pessetes per treure-me'l del davant...

-N'hi ha un feix d'aquesta gent.

Pausa. Al capdavall de cinc minuts En Jordi reprèn el diàleg.

-D'aquesta gent i de l'altra.

-Per qui ho dius?

-Per En Genís, dona, per En Genís. Fa una pena veure'l tan ganassa i que encara no serveixi per a res!

-Bé, el xicot estudia. Ja se sap que els estudis no són cap cosa de rendiment immediat.

-No ens enganyem, Rosa, En Genís ni estudia ni estudiarà mai. La nostra fortuna ha acabat d'engandulir-lo. No farà res de bo. El dia que jo mori, ven-te la fàbrica.

-Que saps alguna malifeta nova?

-Nova, cap. Sento que torna a casa a la matinada i penso que no perd la nit per passar el Rosari. Ah! Abans d'ahir, en les notes de societat, li deien el *distingit sportman*... El *distingit sportman*, el *distingit sportman*... el gran poca-vergonya!

-Quina desgràcia hem tingut amb aquest noi! Hi penso més estones!

-La nostra única alegria és la noia. Mira que n'és d'eixerida! Amb quatre dies ha après de vestir-se, de parlar, de viure com la filla d'un marquès.

-Això sí que és cert... ha anat molt de pressa.

-Sembla que et dolgui.

-No em dol que ella hagi estat llesta pe apendre... em dol no ser-ho tant com ella... He restat endarrerida, comprens?

-No del tot.

-Vull dir que no faig res com cal que ho faci una senyora. La Natàlia no ha cessat d'advertir-me torts, durant tretze mesos. No allargo la mà amb prou solta, ni porto el capell amb gràcia, ni sé tenir converses fines davant de la gent... A les botigues no sé comprar; al cotxe no sé seure... En fi, un desastre!... Necessitava la *miss* com el pa que menjo...

Rosa ha dit tot això amb un sarcasme tristíssim. En Jordi ha romàs silenciós.

S'ha fet vespre. Entra la cambrera.

-Volen que encengui el llum?

Li diuen que no. Tanmateix s'estimen més romandre dins d'aquesta penombra, sense que l'un pugui ésser vist de l'altre.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK L'ABRANDAMENT ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or

creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.